

**MYKOLO RIOMERIO UNIVERSITETO
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETO
INFORMATIKOS IR STATISTIKOS KATEDRA**

ALEKSANDRAS IVANOVAS
VIEŠO ADMINISTRAVIMO STUDIJŲ PROGRAMOS
ELEKTRONINĖS VALDŽIOS ADMINISTRAVIMO SPECIALIZACIJA

E.VALDŽIOS TAIKYMAS VALSTYBĖS SIENOS APSAUGOJE

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas:
Prof. dr. Arūnas Augustinaitis

Vilnius, 2006

ĮVADAS.....	3
1. UŽSIENIO VALSTYBIŲ IR LIETUVOS RESPUBLIKOS E. SIENOS TAIKYMO YPATUMAI, UŽTIKRINANT VALSTYBĖS SAUGUMĄ	6
1.1. Elektroninė siena informacinės visuomenės kontekste.....	6
1.2. Užsienio valstybių patirtis ir pagrindinės vystymosi kryptis e. sienos kūrime.....	8
1.2.1. JAV patirtis ir pagrindinės vystymosi kryptis e. sienos kūrime.....	8
1.2.2. ES e. siena - kaip priemonė kovojant su nelegalia migracija.....	14
1.2.3. „Elektroninės sienos“ įdiegimas Didžiojoje Britanijoje.....	17
1.3. Šengeno informacinė sistema (SIS).....	18
1.4. Biometrinių duomenų panaudojimas e. sienai tobulinti.....	26
1.5. Lietuvos Respublikos e. sienos kūrimas ES politikoje.....	28
2. UŽSIENIO VALSTYBIŲ IR LIETUVOS RESPUBLIKOS PATIRTIS, ELEKTRONINIŲ PASLAUGŲ TAIKYMO SRITYJE.....	31
2.1. Elektroninių viešųjų paslaugų samprata.....	31
2.2. Elektroninės viešosios paslaugos ir jų poreikis Lietuvoje.....	32
2.3. E. valdžios paslaugų prieinamumas Europos Sąjungos šalyse.....	36
3. E. PASLAUGŲ, TEIKIAMŲ PASIENYJE, TYRIMO ANALIZĖ:.....	37
3.1. Tyrimo metodologija.....	37
3.2. Kanados pasienio e-paslaugos.....	38
3.3. JAV pasienio e-paslaugos.....	40
3.4. Lietuvos pasienio e-paslaugos.....	43
IŠVADOS.....	45
LITERATŪRA IR ŠALTINIAI.....	46
SANTRAUKA.....	49
SUMMARY.....	50

IVADAS

Temos aktualumas: Europos integracijos procesai, prasidėję dar XX amžiaus šeštajame dešimtmetyje nuo trijų Europos Bendrijų įsteigimo, per paskutiniuosius du dešimtmečius buvo ypatingai svarbūs daugeliui Europos valstybių, ekonomiškai ir politiškai apsisprendusių dėl tolimesnio glaudaus bendradarbiavimo ir koegzistavimo vieningoje Sąjungoje. Pastarieji metai buvo reikšmingi ir Lietuvai, nusprendusiai prisijungti prie Europos Sąjungos ir 2004 metų gegužės 1 dieną tapusiai jos nare. Integracijos procesai, prasidėję rengiantis narystei Europos Sąjungoje, dar nesibaigė, jie liks aktualūs bei svarbūs ir artimoje perspektyvoje. Bendros rinkos įgyvendinimas, kuris buvo vienas iš Europos ekonominės bendrijos steigimo tikslų 1957 metais, numato keturių laisvių įgyvendinimą: laisvą prekių, paslaugų, kapitalo ir asmenų judėjimą. Pirmosios trys paminėtos laisvės yra tiesiogiai susijusios su ekonomine integracija, kurios įgyvendinimas šiuo metu labiausiai pažengęs. Tačiau bendros rinkos kūrimas neįmanomas be laisvo asmenų judėjimo, kuris apima ne tik laisvą darbo jėgos judėjimą, tačiau ir su žmonių migracija susijusius aspektus, įtakojančius ir valstybių saugumą. Poreikis tiksliai ir be dvejonų identifikuoti asmenį atsirado labai seniai. Teisė įeiti į pastatą, atidaryti spintą (seifą), paimti pinigus banke, kirsti valstybės sieną ir t.t. visada siejama su asmens tapatumu. 2001 m. rugsėjo 11-osios įvykiai privertė atkreipti didesnę dėmesį į pasienio apsaugos gerinimą, nepamirštant svetingo atvykstančiųjų priėmimo. Atsižvelgiant į tai buvo iškelti du pagrindiniai uždaviniai: harmonizuoti šiuos pokyčius, užtikrinant maksimalų efektą, ir išsaugoti pusiausvyrą tarp saugumo stiprinimo ir atvykstančiųjų bei išvykstančiųjų kelionės procedūrų palengvinimo.

Elektroninės valdžios taikymas pastaruoju metu yra viena iš svarbiausių, o neretai ir pati svarbiausia daugelio pasaulio valstybių vyriausybės strategijos dalis. Pagrindiniai e.valdžios uždaviniai yra priėjimo prie valstybinių informacinių išteklių aprūpinimas, viešųjų paslaugų gerinimas, viešųjų valdymo organų veiklos efektyvumo didinimas, demokratinių principų konsolidavimas. Daugelio šalių vyriausybės išvelgia didelę naudą pereinant nuo viešųjų paslaugų teikimo įprastais būdais (daugeliu atvejų grįstų tiesioginiu bendravimu bei popierinių formų pildymu) prie viešųjų paslaugų teikimo elektroninėmis formomis.

Įvairiose šalyse atlikti tyrimai rodo, kad daugelis paslaugų, pradėjus jas teikti elektronine forma, atnešė labai gerus rezultatus ir ne tik pagerino patį paslaugos teikimą, bet ir leido sumažinti paslaugų teikimo kaštus.

XX ir XXI amžių sandūroje daugelis valstybių (bei tarptautinių organizacijų kaip Europos Sąjunga) priėmė specialius koncepcinio pobūdžio aktus (Lietuvoje vienas iš pagrindinių tokių aktų yra laikytina 2003 metais priimta Lietuvos elektroninės valdžios koncepcija), kuriuose buvo iškeltas siekis viešąsias paslaugas teikti nuotoliniu būdu, naudojantis ITT.

Tačiau nepaisant didelio dėmesio, kurio pastaruoju metu susilaukia elektroninės viešosios paslaugos, Lietuvoje plačiau yra analizuojami tokie atskiri elektroninių viešųjų paslaugų aspektai, kaip saugumo užtikrinimas, asmens tapatybės nustatymas ir kt.

Darbo tikslas — ištirti e. valdžios politiką, užtikrinant sienų saugumą, apibūdinti elektroninių viešųjų paslaugų panaudojimo galimybes, išanalizuoti kitų šalių teikiamas e. paslaugas pasienyje, pateikiant pasiūlymus dėl efektyvesnio jų taikymo Lietuvoje.

Siekiant nustatyto tikslo, **darbo uždaviniai** yra tokie:

- apibrėžti elektroninės valdžios galimybes informacinės visuomenės požiūriu, jų įtaką vykstantiems procesams;
- ištirti užsienio valstybių e. valdžios panaudojimo praktiką užtikrinant valstybės saugumą;
- nustatyti Lietuvos dalyvavimo e. sienos kūrime pagrindines kryptis;
- išanalizuoti elektroninių viešųjų paslaugų sąvoką ir jų poreikį Lietuvoje bei Europos Sąjungoje;
- palyginti užsienio valstybių pasienio teikiamas e. paslaugas, pateikti pasiūlymus dėl efektyvesnio taikymo Lietuvoje.

Šio **darbo pagrindas** yra:

- tarptautiniai, atskirų valstybių bei Lietuvos teisės aktai, reguliuojantys įvairius klausimus, besisijaujančius su elektroninėmis viešosiomis paslaugomis (pavyzdžiui, Europos komisijos komunikatas “eEurope 2005: Informacinė visuomenė visiems”, Lietuvos elektroninės valdžios koncepcija, ir kt.);
- įvairi Lietuvos ir užsienio autorių medžiaga;
- įvairių organizacijų atlikti tyrimai (pavyzdžiui, Bendrovės „TNS Gallup Lietuva“ atlikto tyrimo duomenys);
- faktiškai teikiamos paslaugos ir informacija apie paslaugas, pateikta Lietuvos ir užsienio valstybių elektroninių viešųjų paslaugų internetiniuose puslapiuose (pavyzdžiui, <http://www.evaldzia.lt> (Lietuva), <http://www.cbsa-asfc.gc.ca/general/times/menu-e.html> (Kanada), <http://soderkoping.org.ua/page10779.html> ir kt.).

Rengiant šį darbą bus naudotasi lingvistiniu (visų pirma norint nustatyti tokių sąvokų kaip “paslauga”, “viešas” ir kt. vartoseną), loginiu—analitiniu (naudojamas daryti apibendrinimams, išvadoms ir pan.), taip pat dedukcijos, indukcijos, sintezės, lyginamosios analizės ir kitais metodais.

Šis darbas susideda iš įvado, dėstomosios dalies (ją sudaro trys pagrindiniai skyriai suskirstyti į poskyrius, kuriuose aptariami atskiri, skyriuose nagrinėjamų klausimų, aspektai), bei išvadų. Darbo pabaigoje yra pateikiamas naudotos literatūros sąrašas, bei šio darbo santrauka lietuvių ir anglų kalbomis.

1. UŽSIENIO VALSTYBIŲ IR LIETUVOS RESPUBLIKOS E. SIENOS TAIKYMO YPATUMAI, UŽTIKRINANT VALSTYBĖS SAUGUMĄ

1.1. Elektroninė siena informacinės visuomenės kontekste.

Žinių visuomenės sąvoka pirmą kartą buvo pristatyta septinto dešimtmečio pradžioje. Nuo to laiko daug diskutuojama, ką technologijos gali naudingo pasiūlyti visuomenei. Pastebima, kad žinių visuomenės kūrimas didžiausios įtakos turi ekonomikos augimui. Stiprėja privatus verslas, kokybiškai gerėja ir gausėja valstybės viešosios paslaugos, auga nauja, išsimokslinusi ir daug naudingų žinių sukaupusi žmonių karta, gebanti panaudoti ir taikyti žinias praktikoje. Stiprėjant ekonomikai - kyla pragyvenimo lygis, sukuriama daugiau darbo vietų, lengviau sprendžiamos socialinės problemos.

Dėl šių priežasčių dauguma užsienio valstybių, kurios informacinės visuomenės kūrimą jau įgyvendina praktikoje, ėmėsi ryžtingų veiksmų. Gerai žinomi JAV, Japonijos, Airijos pavyzdžiai, kuomet šių šalių vyriausybės deklaravo politinį pasiryžimą kurti ir vystyti žinių visuomenę, o ekonomikos plėtrą ėmė vystyti informacinių technologijų ir telekomunikacijų pagalba. Aštunto dešimtmečio pabaigoje, JAV ekonomika ėmė sparčiai augti. Šį augimą sąlygojo gana greitas informacinių technologijų adaptavimas šalies ekonomikoje. Dėl šios priežasties Vakarų Europai teko susidurti su rimtais išbandymais, kadangi Europos valstybės vis sunkiau galėjo konkuruoti su JAV. Šis ekonominis – technologinis Vakarų Europos atsilikimas nuo JAV ir Japonijos buvo pavadintas simbolišku "Eurosclerosis" vardu. Bendrosios rinkos programos parengimas ir sėkmingas jos įgyvendinimas leido Europos Bendrijai išvengti rimtesnės krizės. Bendrosios rinkos programos atsiradimą inicijavusi Europos Komisija su EB valstybių vadovų pritarimu ėmėsi iniciatyvos megzti ryšius su Europos valstybių pramoninkais ir remti mokslinių tyrimų ir plėtros projektus, kuriuose dalyvaudavo iš karto kelių EB valstybių mokslinių tyrimų centrai ir pramonės įmonės. Taip Europos integracijos kontekste pradėjo veikti net kelios svarbios Bendrijos finansuojamos technologijų plėtros programos, kurios tapo svarbiu, o kartais ir lemiamu finansiniu instrumentu, kurio pagalba, JAV ir Japoniją besivejančioms europiečių įmonėms buvo sudarytos prielaidos rimčiau konkuruoti [12].

Inicijuodama partnerystę augimui ir užimtumui kaip naują pradžią Lisabonos strategijai, 2005 m. pavasarį Europos Vadovų Taryba žinias ir inovacijas pavadino tvarios plėtros varikliu ir pareiškė, kad yra būtina sukurti visaapimančią informacinę visuomenę, paremtą plačiu informacijos ir ryšių technologijų (IRT) taikymu viešose paslaugose, MVĮ ir namų ūkiuose. Informacinės ir ryšių

technologijos yra galingas ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo veiksnys. IRT užtikrina ketvirtadalį ES BVP augimo ir 40 % produktyvumo augimo sąlygotas IRT. Išsivysčiusių šalių ekonominės veiklos rezultatų skirtumus daugiausia galima paaiškinti IRT investicijų, tyrimų ir panaudojimo lygiu bei informacinės visuomenės ir žiniasklaidos industrijos konkurencingumu. IRT paslaugos, įgūdžiai, žiniasklaida ir turinys yra auganti ekonomikos ir visuomenės dalis.

Europos komisijos dokumente „e-Europa 2002. Informacinė visuomenė visiems. Veiksmų planas” akcentuojama - Europos šalys turi siekti, kad visi piliečiai galėtų elektroninėje komunikacinėje erdvėje prieiti prie visuomeninių įstaigų informacijos:

- viešosios administracijos institucijos turi išnaudoti visas įmanomas naujas informacines technologijas tam, kad institucijų informacija taptų labiau prieinama visiems piliečiams;
- šalys narės iki 2003 metų turi užtikrinti laisvą elektroninį priėjimą prie pagrindinių visuomeninių tarnybų informacijos.

Elektroninė valdžia - yra kompleksinis vyriausybės valdymo informacinio tiekimo elementas, įdiegiant / panaudojant informacines technologijas [6].

Vis prieinamesnis internetas ir kompiuterinė technika sparčiai keičia daugelio gyventojų gyvenimą, kuriamos naujos paslaugos, o jau esančios pradedamos teikti naujais būdais. Tinkamai pritaikius informacijos technologijas galima:

- sukurti geresnį priėjimą prie informacijos ir paslaugų;
- ginti piliečių interesus interneto tinkle;
- pagelbėti neįgaliems gyventojams efektyviau integruotis į visuomenę;
- paslaugas teikti įvairiais nuotoliniais kanalais;
- paslaugas suskirstyti pagal rinkos dalies poreikius, geriau tenkinti tikslinių grupių poreikius;
- efektyviau reaguoti į klientų pranešimus apie paslaugų kokybę ir turinį;
- įtraukti vartotojus į paslaugų pertvarkymą ir tobulinimą.

E. valdžia vaidina svarbią funkciją tarpininkaujant valdžios ir piliečių veiksmuose, ir jos reikšmė didėjo, nes komunikacinės technologijos vis labiau plinta. Jau dabar komunikacinės technologijos pakeitė būdus, kuriais valdžia naudojasi palengvindama informacijos sklaidą, komunikaciją ir transakciją. E. valdžia nėra tik elementarus procesas, kuris perkelia esančias valdžios funkcijas ant elektroninės platformos. Greičiau e. valdžia ragina peržiūrėti valdžios veikimo kelius, kurie naudojami dabar tobulinti kai kuriems procesams, pristatyti naujoves ir keisti juos pagal poreikį.

E. valdžios reikšmė gali būti apibrėžiama kaip:

- pavaduojantis orientavimas, kuomet e. valdžia vis labiau pakeičia įprastus viešojo administravimo būdus ir suteikia jiems naują funkcionavimo potencialą.
- vadovavimo faktorius - technologijų ir metodų vystymasis viešajame administravime.
- socialinis faktorius - viešosios paslaugos, kurios gali būti apibrėžtos kaip „online gerovė kiekvienam“.

Įgyvendinant elektroninės valdžios projektus, sukuriamos paslaugos per internetą, kurios leidžia patogiau bendrauti su valdžios institucijomis. Be abejo, tai įtakos vartotojų, norinčių gauti valdžios paslaugas patogesniais elektroniniais kanalais, skaičių.

Esu įsitikinęs, tai pajus tiek paprasti Lietuvos gyventojai, tiek verslo bendrovės, tiek ir pačios viešojo administravimo institucijos.

1.2. Užsienio valstybių patirtis ir pagrindinės vystymosi kryptis e. sienos kūrime.

1.2.1. JAV patirtis ir pagrindinės vystymosi kryptys e. sienos kūrime.

K. Rais ir M. Čertofu bendroji koncepcija.

Rugsėjo 11-osios įvykiai Jungtinėse Amerikos Valstijose privertė Prezidento Bušo administraciją atkreipti didesnę dėmesį į pasienio apsaugos gerinimą, nepamirštant svetingo atvykstančiųjų priėmimo JAV. Ryšium su tuo, buvo iškelti du pagrindiniai uždaviniai: harmonizuoti šiuos pokyčius, užtikrinant maksimalų efektą, ir išsaugoti pusiausvyrą tarp saugumo stiprinimo ir atvykstančiųjų bei išvykstančiųjų kelionės procedūrų palengvinimo.

Išspręsti uždavinius buvo patikėta Valstybės sekretorei Kandalizai Rais ir Vidaus saugumo ministrui Maiklui Čertofui. Jiems vadovaujant, buvo parengta trijų dalių koncepcija, įgalinanti kuo geriau panaudoti naujas technologijas ir efektyviausius procesus. Visa tai turi užtikrinti bendrą tikslų pasiekimą, lengvinant keliones ir stiprinant saugumą [23].

Amerikietiško svetingumo stiprinimas, panaudojant tobuliausias technologijas ir efektingumą.

JAV - svetinga šalis, skatinanti iš viso pasaulio atvykusius piliečius mokytis bei tvarkyti verslo reikalus. Nors saugumas išlieka pagrindiniu uždaviniu, amerikiečiai stengiasi pasiekti, kad kelionėse jaustųsi svetingumas, kuris rodytų JAV atvirumą atvykstančių verslininkų, turistų,

studentų atžvilgiu (nepamirštant apie šalies saugumą). Užtikrinant amerikietišką svetingumą, buvo priimti tolimesnį veiksmai:

- Pavyzdiniai įvažiavimo punktai.

Visiems keliautojams suteikti skaidrią ir malonią įvažiavimo procedūrą. Tuo tikslu, Vidaus saugumo ministerija ir Valstybės departamentas kartu su privačiu sektoriumi, Valstijų valdžia ir vietine valdžia, įdiegs eksperimentinę programą „Pavyzdinis aerouostas“. Chiustono ir Dalaso eksperimentiniai projektai pareikalaus įrengti specializuotas medžiagas su praktine informacija viešajam peržiūrėjimui dėl įvažiavimo procedūros, pagerinta apžiūra ir patogesne sienos kirtimo procedūra bei pagalba užsienio keleiviams, atvykstantiems į JAV. Nuo momento, kai keleivis užsako vizą ir iki jo atvykimo į JAV, pastarieji projektai sudarytų kokybiškesnę ir skaidresnę procedūrą.

- Pagerinti vizų apdorojimą verslo tikslais ir laikinajam darbui.

Vidaus saugumo ministerija ir Valstybės departamentas pripažįsta kad amerikiečių verslo atstovai suinteresuoti veiksmingu vizų proceso palengvinimu jų užsienio darbuotojams, partneriams ir klientams, todėl siūlo šias naujas procedūras: kompanijų įtraukimas į pagreintų vizų apdorojimo sistemą, įdiegiant papildomas priemones, padedančias verslininkams ir kitiems keleiviams įvažiuoti į JAV, panaudojant naują eksperimentinę paraiškų pildymo ir susitikimų paskyrimų programą online režimu.

Įgyvendinant šį tikslą bei siekiant Amerikos įmonių būsimosiose kelionėse ir renginiuose pareiškimų vizoms gauti supaprastinimo, Valstybės departamentas įsteigė tikslinių vizų centrą. Tikslinių vizų centras kiekvieną mėnesį šimtam Amerikos kompanijų padeda ir, panaudodama nenutrūkstamą grįžtamą ryšį tarp vartotojų, pagerina verslo sandraugos poreikius. Siekiant sumažinti laukimo laiką pokalbiams dėl vizų asmenims, vykstantiems į keliones, visos Amerikos Ambasados ir Konsulatai patvirtino procedūras, pagreitinančias tikslinių vizų apdorojimą. Jie glaudžiai bendradarbiauja su daugiau nei 100 šalių vietinių prekybos tinklų atstovais, tam, kad pagreintų vizų procedūras asmenims, vykstantiems į tikslines keliones.

- Eksperimentinis vaizdo konferencijų panaudojimas.

Kai kuriose šalyse gali įvykti nesusipratimai arba „kamsčiai“, kadangi pareiškėjai privalo vykti į vieną arba į vieną iš kelių Amerikos diplomatinių atstovybių, kur jie gali dalyvauti pokalbyje dėl vizos gavimo. Vaizdo konferencijų technologija galėtų padėti transformuoti šį modelį vizų apdorojime. Eksperimentinė programa didžiojoje Britanijoje ir kitose šalyse leis patikrinti naujo priėjimo gyvybingumą, užtikrinant proceso saugumą.

- Partnerystės tvirtinimas su privačiu sektoriumi.

Valstybės departamentas ir Vidaus saugumo ministerija naudos konsultacinę tarybą, užtikrinant reguliarią organizuotą bendradarbiavimą su asmenimis, verslo ir akademinė aplinka, vykstančiais į keliones, atkreipiant dėmesį į jų nuomonę, išskiriant naudingiausią patirtį, kuriant politiką kelionių atžvilgiu, užtikrinant jų skatinimą vykimui į Jungtines Valstijas. Konsultacinei tarybai taip pat bus pavesta užtikrinti grįžtamąjį ryšį konkrečiose iniciatyvose. Šis ryšis tarnaus inovacinių programų, susietų su kelionės palengvinimu ir saugumu, užtikrinimui.

- Studentų mokslo ir mokslininkų darbo skatinimas Jungtinėse Valstijose.

Vidaus saugumo ministerija ir Valstybės departamentas prailgins terminus, leidžiančius užsienio studentams gauti vizas ir atvykti į JAV iki mokslo pradžios. Studentiškos vizos bus išduodamos iki 120 dienų termino (pagal šiuolaikines galiojančias taisykles - 90 dienų) ir leidžiančios atvykti prieš 45 dienas (pagal galiojančias taisykles – 30 dienų) iki mokslo pradžios. 2005 metų sausio mėnesio pradžioje Valstybės sekretorė K.Rais ir Švietimo ministrė M.Spellings pravedė Amerikos universitetų prezidentų suvažiavimą tarptautinio išsilavinimo tema, kuriame pasisakė JAV Prezidentas D.Bušas. Suvažiavimo metu buvo diskutuojama apie Amerikos vadovų įtraukimą į atnaujintą bendradarbiavimą, siekiant sustiprinti tarptautinį išsilavinimą, pabrėžiant jo svarbą nacionaliniams interesams.

XXI amžiaus kelionių dokumentai

Ankstesnius kelionės dokumentus buvo lengva suklastoti, todėl migracijos įstatymų pažeidimai neretai likdavo taip ir neišaiškinti.

Glaudžiai bendradarbiaudami su tarptautiniais partneriais, Vidaus saugumo ministerija ir Valstybės departamentas siekia globalaus vykdymo standartų, kurie leis sukurti ypač saugius kelionės dokumentus, įdiegiant paskutinius technologinius laimėjimus asmeniui apsaugoti ir saugių kelionių pagreitinimą, kertant tarptautines sienas. Ši bendros koncepcijos dalis apjungia naujoves trijose paralelinėse srityse:

- Elektroniniai pasai.

Platus nuskaitomųjų pasų su skaitmeninėmis nuotraukomis panaudojimas padidino saugumą ir apsaugą nuo svetimos asmens tapatybės pasisavinimo bei papildomo laiko sąnaudų keleivių patikrinimo punktuose. Sekanti tarptautinių kelionės dokumentų karta - elektroniniai pasai, kurie turi bekontaktinę mikroschemą, į kurią įrašoma biometrinė bei biografinė informacija. Tai sustiprins tarptautinių sienų saugumą, užtikrinant dokumento autentiškumą ir tai, kad asmuo, turintis

elektroninį pasą, yra tikrai tas asmuo, kuriam buvo išduotas šis dokumentas. Taip pat elektroninis pasas nepažeis asmens privatumo interesų. JAV Vyriausybė, kaip ir kitų šalių Vyriausybės, yra dokumentų, atitinkančių tarptautinius standartus, išdavimo pradžioje. Perėjimo prie elektroninių pasų proceso užbaigimas numatomas 2006 metu pabaigoje [26].

- JAV sausumos sienos kirtimui apsaugota mažiau kainuojanti paso kortelė.

JAV Valstybės departamentas ir Vidaus saugumo ministerija pagamins nebrangią apsaugotą biometrines paso korteles, kaip alternatyvą tradiciniam pasui, kuris yra knygelės pavidalo ir buvo naudojamas Amerikos piliečių pasienio ruožo gyvenvietėse bei kertant JAV sausumos sieną. Kortelė, kuri bus išduodama nuo 2006 metų pabaigos, atitiks JAV sausumos sienos kirtimų reikalavimus, nustatytus įstatymais dėl dokumentų Vakarų pusrutulyje. Įstatymai nurodo, kad kiekvienas žmogus, paduodantis prašymą įvažiuoti į JAV, netgi JAV piliečiai, privalo pateikti apsaugotus kelionės dokumentus, kuriuose nurodoma pilietybė ir yra tapatybę patvirtinantis dokumentas. Kuriant paso korteles, JAV glaudžiai bendradarbiauja su Kanada ir Meksika. JAV Vidaus saugumo ministerija ir Valstybės departamentas greito patikrinimo programų dėka keliaujantiems asmenims palengvins kelionės sąlygas visuose JAV įvažiavimo punktuose. FAST (elektroninė programa, skirta pagreitintoms, saugioms verslo kelionėms, kertant JAV, Meksikos ir Kanados sienas), NEKSUS (programa asmenims, dažnai kertantiems sieną tarp JAV ir Kanados) ir SENTRI (programa asmenims, kertantiems sausumos sienas tarp JAV ir Meksikos) programų dalyviai galės naudotis privalumais, numatytais šiose programose.

- Globalus registracijos tinklas.

Vidaus saugumo ministerija ir Valstybės departamentas koordinuos paraiškų teikimo procesus kelionės dokumentams gauti. Globalus registracijos tinklas leis įvesti pareiškėjo duomenis tik vieną kartą, asmens pirmo kontakto su Vidaus saugumo ministerija ir Valstybės departamentu metu. Vėliau duomenys, priklausomai nuo situacijos, keleivių asmens tapatybės, jo pilietybės bei kitos informacijos, kuri reikalinga sienos kirtimo procedūrai, gali būti peržiūrimi Vidaus saugumo ministerijos ir Valstybės departamento darbuotojų.

Labiau racionali apžiūra.

JAV pasikliauna apžiūros procedūra, leidžiančia Vyriausybės atstovams panaudoti technologijas, kurių pagalba nėra būtina tiesiogiai bendrauti su keliaujančiais Atstovybėse,

Ambasadose ar į JAV įvažiavimo punktuose. K.Rais ir M.Čertofas, užtikrinant sėkmingą bendradarbiavimą, panaudoja sekancias priemones:

- atvykimo – išvykimo sistema „JAV - lankymasis“.

Programa „JAV – lankymasis“ įgalina Vidaus saugumo ministerijos darbuotojus gali tikrinti užsienio keleivius, atvykstančius į JAV, panaudojant bendrą duomenų bazę, teikiančią informaciją apie asmenis, kurių praeitis susijusi su nusikalstamumu, migracijos įstatymų pažeidimu arba terorizmu. Nuo 2004 metų sausio mėnesio iki 2005 metų gruodžio mėnesio Vidaus saugumo ministerija pagal naują sistemą, panaudojant biometrinius duomenis, apdorojo 45 mln. asmenų duomenis, sulaukė daugiau nei 970 asmenų su kriminaline praeitimi arba turinčius migracijos įstatymų pažeidimus. Vidaus saugumo ministerija įgyvendino tai, nepriversdama keleivius ilgiau laukti oro ar jūrų uostuose. Daugelyje sausumos įvažiavimo punktuose automatizuojant senas popierines procedūras, ryškiai sumažėjo laiko sąnaudos duomenų apdorojimui.

- Keleivių duomenų rinkimas ir panaudojimas iki jų atvykimo.

Viena iš rugsėjo 11-osios dienos pamokų – žvalgybinių duomenų panaudojimas apie tai, kaip pajudėjo ar juda įtariamieji teroristai. Tarptautinės teroristinės operacijos atlikimui būtina atvykti į numatytą šalį. Teroristų išaiškinimų centras - pagrindinis centras, koordinuojantis informaciją apie teroristų kontrolinius sąrašus visose JAV Vyriausybės įstaigose. Vidaus saugumo ministerija, Valstybės departamentas, Teisingumo ministerija taip pat kitos žinybos glaudžiai bendradarbiauja išaiškinant teroristus. Žvalgybinė informacija patvirtina, kad tokios inovacijos pakeitė teroristų požiūrį į lengvą atvykimą į JAV. Centras kovai su prekyba žmonėmis taip pat teikia vertingus žvalgybinius duomenis teisėsaugos institucijoms, kaupia didelį kiekį informacijos apie prekybininkus žmonėmis ir teroristus. Centras tapo pagrindu, bendradarbiaujant su užsienio Vyriausybėmis. Efektyviau įdiegdami naujoves į praktiką, centrai gerina operatyvinį darbuotojų pasiruošimą, išaiškinant teroristus. Vidaus saugumo ministerija ir Valstybės departamentas pastoviai organizuoja apmokymus, kuriuose aiškinami galimi teroristų kelionės dokumentų klastojimo atvejai.

- Pasikeitimas informacija tarp Vidaus saugumo ministerijos ir Valstybės departamento online režimu.

Pagrindinė kliūtis užtikrinant bendradarbiavimą federalinės vyriausybės sistemoje - duomenų pateikimas. Kiekviena žinyba savo duomenis įveda į atskirą sistemą. Valstybės departamentas ir Vidaus saugumo ministerija likviduoja techninę kliūtį. Valstybės departamento darbuotojai turi priėjimą prie informacijos, kuri gali padėti išaiškinti užsieniečius, neturinčius teisės

į atvykimą, nustatyti apgavystę, didinti vizų režimų efektyvumą ir saugumą. Tuo pačiu būdu duomenys online laike dėl kiekvienos išduotos vizos siunčiamos pasienio, muitinės tarnybų darbuotojams, įvažiavimo punktam, tam, kad jie galėtų palyginti kiekvieno į JAV atvykstančio keleivio elektroninius failus. Keitimasis duomenimis vyksta nepažeidžiant privataus asmens gyvenimo ir piliečio laisvės. Panaudojant naujoves, atsiveria kelias „nepopieriniam“ vizų apdorojimui. Vizų informacijos elektroninis surinkimas sutvirtins apžiūros sistemą. 2006 metais gruodžio mėnesį Valstybės departamentas eksperimento tvarka įdiegs pilną elektroninę vizos paraišką, leidžiančią išplėsti informacijos rinkimą ir panaudojimą. Vėliau JAV Valstybės departamentas ir Vidaus saugumo ministerija atliks bendrą projektą, apdorojant „bepopierinę“ vizų sistemą, kurioje Vidaus saugumo ministerijos darbuotojai turės elektroninę prieigą prie vizų, pasų ir biometrinių informacijos. Turint galimybę keistis duomenimis, dvi žinybos privalo koordinuoti veiksmus. Bendros koncepcijos dalis – apžiūros informacijos harmonizavimas. Iki 2006 metų pabaigos Vidaus saugumo ministerija ir Valstybės departamentas, bendradarbiaudami su kitomis žinybomis, standartizuos apžiūros kriterijus, užtikrins suderinimą visuose kontrolės punktuose, o iki 2007 metų pabaigos sukurs unifikotų duomenų virtualų analitinį centrą. Šiuo metu duomenis apžiūros metu gaunami iš įvairių sistemų.

- Klaidų, padarytų keleivių apžiūros metu, pagreitinto taisymo sistema.

Retkarčiais pasitaiko klaidų. Keleiviams reikalingi paprasti taisymo būdai. JAV Vidaus saugumo ministerija ir Valstybės departamentas siekia sukurti vieningą klaidų, padarytų keleivių apžiūros metu, tuo atveju, jei keleiviai neteisingai atrenkami papildomam patikrinimui atlikti, taisymo procedūrą.

- Pasikeitimas duomenimis su užsienio Vyriausybėmis, praktikuojančiomis analogiškas inovacijas.

JAV Valstybės departamentas ir Vidaus saugumo ministerija, tobulindamos duomenis ir sistemas, turi suteikti šioms iniciatyvoms globalinį statusą. JAV turi dėti diplomatines pastangas su kitų šalių Vyriausybėmis, pasikeičiant kontroliniais sąrašais, biometriniais duomenimis ir informacija apie prarastus ir pavogtus pasus, taip pat kuo efektyviau panaudoti turimą informaciją. Svarbiausias uždavinys diplomatiniam darbe – rasti bendrus kriterijus duomenų konfidencialumui užtikrinti.

1.2.2. ES „elektroninė siena„- kaip priemonė kovojant su nelegalia migracija.

2006 metų liepos 19 dieną Europos komisija priėmė dokumentą, kuriame apibendrina rezultatus, pasiektus kovoje su nelegalia imigracija, patvirtino ES politikos prioritetus šioje ypatingoje srityje. Nuo pat vieningos ES imigracijos politikos atsiradimo jos pagrindu tapo kova su nelegalia imigracija.

Amsterdamo susitarimo 4 skyriuje patvirtinti sąjunginiai įgaliojimai šioje srityje. Susitarimo 62 straipsnis yra šių normų teisinis pagrindas, susietas su pasienio kontrole ir vizų politika. Susitarimo 63 (3) straipsnis formuluoja pagrindą nelegalios imigracijos ir nelegalaus pragyvenimo srityje, įjungiant nelegaliai gyvenančių asmenų repatriaciją. Dokumentas yra neatskiriama dalis kompleksinio ES priėjimo prie efektyvaus migracijos valdymo. Dokumentas papildo 2005 metų gruodžio mėnesį komisijos priimtą strateginį planą, kuriame numatytos iniciatyvos nelegalios migracijos srityje. Strateginiame plane sakoma, kad ekonominių imigrantų priėmimas neatskiriamas nuo kovos su nelegalia imigracija [15].

- Kiekinio reiškinio apibrėžimas.

Terminas „nelegali migracija“ naudojamas apibūdinti daugelį reiškinų. Jis apima ir trečiųjų šalių piliečius, kurie nelegaliai įvažiuoja į bet kurią ES šalį sausuma, vandeniui ar oru. Dažnai tai daroma panaudojant netikrus ir suklastotus dokumentus arba kontrabandistų, prekyautojų žmonėmis, nusikaltėlių organizuotų tinklų pagalba. Be to, dalis žmonių legaliai įvažiuoja į šalį su galiojančia viza arba bevizio režimo tvarka, bet viršija leistiną buvimo šalyje nustatytą terminą arba keičia įvažiavimo tikslą be valdžios leidimo. Taip pat yra asmenys, ieškantys prieglobsčio, kurie neišvyksta iš šalies, sulaukus galutinio neigiamo sprendimo savo atžvilgiu. Apytikslis nelegalios migracijos srautų pažymys gali būti gautas iš rodiklių: atmetų įvažiavimo vizų kiekis, nelegalių imigrantų skaičius, sulaikytų pasienyje arba kitos valstybės – narės teritorijoje, prašymų skaičius dėl tautinių reguliavimo procedūrų ir deportacijų kiekis. Vienas iš rodiklių yra asmenų kiekis, kurie legaliai atvyksta į šalį, bet nesilaiko buvimo šalyje nustatyto termino. Iš šių rodiklių matome, kad nelegalios imigracijos srautų kiekis ES šalyse siekia šešiaženklį skaičių. Atsižvelgiant į ekonominę ir politinę situaciją, į demografinę prognozes, artimiausiais dešimtmečiais laukiamas ženklus migracijos padidėjimas. Nelegalūs didelio žmonių skaičiaus migraciniai judėjimai tęsis tol, kol trečiojoje šalyje veiks „išstūmimo“ faktorius, o ES valstybėse „pritraukiantis“ faktorius.

- bendrieji programiniai-strateginiai veiksmai.

Kovos su nelegalia migracija svarbumą pabrėžia visos ES žinybos. 2001 metais komisija dokumente dėl bendros politikos su nelegalia migracija paskelbė savo pasiryžimą „kompleksiškai kovoti su nelegalia imigracija“. Veiksmai kovoje su nelegalia imigracija turi apimti visas migracinio proceso stadijas. Toks kompleksinis priemonių ir veiksmų junginys yra išdėstytas 2002 metų ES trijuose planuose dėl nelegalios imigracijos, pasienio kontrolės ir deportavimo. Apie šio plano įgyvendinimo pasiektas pažangas pranešama komisijai kasmetinėse ataskaitose (2004, 2005 m.) Hagos programoje, priimtoje Europos Taryboje 2004 metų lapkričio 4-5 dienomis, numatytas veiksmų planas, apimantis kovą su nelegalia imigracija, sienų saugumo politiką, nelegalų įsidarbinimą, deportavimą ir bendradarbiavimą su trečiosiomis šalimis. Atsižvelgdama į dabartinę nelegalios migracijos problemą Viduržemio regione, Europos Taryba 2005 metų gruodžio 15-16 dienomis vykusiame posėdyje numatė būtiniausius konkrečius veiksmus, kurių įgyvendinimas būtinas artimiausiu laiku [25].

- Programiniai-strateginiai prioritetai.

Minėtas dokumentas pagrįstas valdymo principais ir ES pasiekimais. Jame vystomi tolimesni prioritetai. Dokumente išlaikomas kompleksinis sprendimas, nukreiptas į balanso išlaikymą tarp saugumo ir elementarių žmogaus teisių, todėl veiksmai nagrinėjami visose nelegalios migracijos proceso stadijose, būtent:

- a) Bendradarbiavimas su trečiosiomis šalimis.

Migracijos srityje tarp ES ir trečiųjų šalių būtinas dialogas ir bendradarbiavimas. Atsižvelgiant į nelegalios migracijos Viduržemio regione egzistavimą, pastaruoju metu realizuojami konkretūs trumpalaikiai bei numatomi veiksmai: bendras patruliavimas bei greitojo reagavimo potencialo stebėjimas ir stiprinimas. Tolimesnėje perspektyvoje numatomas antistimulų kūrimas ir panaudojimas nelegalios imigracijos atžvilgiu.

- b) Tolimesnis išorinių sienų stiprinimas.

Atsiradus Pasienio kodeksui ir operatyvinio bendradarbiavimo valdybai prie išorinių sienų, buvo įkurta bazė, kurios tikslas – didinti pasienio kontrolės lygį. Ateityje pasienio kontrolei įtakos turės biometrinė technologija (pirštų antspaudai, skaitmeninės nuotraukos), kuri padidins pasienio kontrolės operacijų efektyvumą. Įgyvendinant tai, dokumente nagrinėjama galimybė įkurti vieningą automatizuotą atvykimo – išvykimo sistemą trečiųjų šalių piliečių registravimui, atvykstant į ES teritoriją arba išvykstant iš jos. Tai suteiks galimybę ES šalims išsiaiškinti, ar trečiosios šalies pilietis laikosi nustatyto buvimo šalyje termino, pvz. vizos galiojimo termino pasibaigimas, bei suteiks informaciją apie ankstesnius nusižengimus. Taip pat sistema gali būti naudojama kaip

registas, siekiant palengvinti trečiųjų šalių sezoninių darbininkų legalios migracijos kontrolę. Bus naudojamas keleivių išankstinis duomenų perdavimo metodas, kuris palengvins pasienio kontrolę ir kovos su nelegalia migracija („elektroninė siena“). Metodo pagalba bus analizuojami grėsmės ir rizikos laipsniai.

c) Kova su žmonių prekyba.

Dokumente numatyti ES veiksmai kovai su žmonių prekyba. 2005 metų gruodžio 1 dieną ES taryba, remdamasi komisijos pasiūlymu, patvirtino programą ir veiksmų kovai su žmonių prekyba eiliškumą artimiausiam laikotarpiui. Veiksmų planas apima kelis aspektus: nusikaltimo ir aplinkybių išaiškinimo gerinimas, prekybos žmonėmis prevencija, paklausos mažinimas, nusikaltimų tyrimo efektyvumo lygio didinimas, nukentėjusiųjų apsauga, saugus išsiuntimas ir reintegracija, taip pat veiksmai, susiję su žmonių prekyba trečiosiose šalyse [8].

d) Nelegalaus imigranto statuso suteikimas.

Būtina atlikti tam tikrus veiksmus trečiųjų šalių piliečių, kurie dėl įvairių priežasčių nebus deportuoti iš ES, atžvilgiu. Asmenims dėl jų nelegalaus imigranto statuso nebus taikomi integracijos veiksmai. Atsižvelgiant į tai, kad šalies teritorijoje nelegaliai gyvena daug trečiųjų šalių piliečių, kai kurios ES šalys pastaruoju metu įgyvendina programas, sprendžiančias nelegaliųjų imigrantų problemas. 2005 metų spalio mėnesį komisijos pasiūlymas dėl abipusės informacijos procedūros įdiegimo ir veiksmų dėl prieglobsčio ir imigracijos buvo sprendžiamas Europos Parlamente. Abipusė informavimo procedūra („išankstinio perspėjimo mechanizmas“) pradės veikti 2007 metais.

e) Deportavimo politika.

Efektyvi deportavimo politika užtikrina legalios migracijos ir prieglobsčio visuomeninį palaikymą. Atkreipiamas dėmesys į pagrindinius prioritetus: readmisijos naujų sutarčių tvirtinimas, ES šalių bendrų skrydžių panaudojimas deportavimui, trečiųjų šalių piliečių, neturinčių dokumentų, aprūpinimo jais galimybių gerinimas, vienodų standartų įvedimas personalo, dirbančio deportavimo klausimais, apmokymams.

d) Pasikeitimo informacija gerinimas.

Operatyvinis bendradarbiavimas tarp ES šalių bus teigiamas tik tuo atveju, jeigu bus galimybė keistis techninio ir strateginio pobūdžio informacija. Dokumente yra kreipimasis aktyvesniam turimų priemonių panaudojimui, tokių kaip ICONet (skirta strateginės, taktinės ir operatyvinės informacijos dėl nelegalių migracijos judėjimų tarp šalių narių pasikeitimui internet tinklu), imigracijos pareigūnų ryšių tinklas, taip pat Europolas.

e) Politikos efektyvumo įvertinimas.

Suderintų priemonių įgyvendinimas – tai neatskiriama ES kovos su nelegalia imigracija politikos dalis. Siūloma įvertinti įstatymų efektyvumo lygį, nustatyti trūkumus ir spragas.

1.2.3. „Elektroninės sienos“ įdiegimas Didžiojoje Britanijoje.

Didžiosios Britanijos Vyriausybė pagreitins pasienio elektroninės kontrolės schemos įvedimą. Modernizavimas palies pasikeitimo duomenimis greitį jūros, geležinkelio ir oro uostuose. Vyriausybės sprendimas buvo pagrįstas tuo, kad vienas iš nepavykusio teroro akto įtariamasis sugebėjo sėkmingai išvykti iš šalies greituoju traukiniu Eurostar. Ministrai nori pagreitinti naujos schemos įdiegimą kovai su terorizmu [24].

Manoma, kad elektroninės kontrolės schema pradės veikti 2008 metais. Viena iš jos ypatybių- žmonių, išvykstančių iš Didžiosios Britanijos, duomenų patikrinimas policijos, žvalgybos, imigracijos tarnybos duomenų bazėse. Šią procedūrą planuojama atlikti iki tol, kol žmogus, išvykstantis iš šalies, dar neužėmė savo vietos lėktuve, traukinyje arba laive. Bet valdžia baiminasi, kad pagreitinant schemos įvedimą, nebus išspręsti klausimai su kompiuterinėmis technologijomis. Manoma, kad „elektroninė siena“ yra pagrindinė sąlyga kovoje su terorizmu. IBM Business Consulting Services nuomonė, oro uostuose gaudyti teroristus jau vėlu. Kuriant nacionalinio saugumo sistemą, negalima vadovautis senaisiais individualiais kiekvienai šaliai principais. Tiek problema, tiek jos sprendimo metodai, tapo tarptautiniu reiškiniu. To priežastimis - tarptautinis terorizmas, kuris pastūmėjo tarptautinės kooperacijos vystymąsi saugumo srityje. Savo sprendimo būdą, kuriant vieningą valstybės sienos prekių ir žmonių kirtimo kontrolės sistemą, pateikė korporacija IBM. IBM požiūriu, integruotas sienų valdymas numato elektroninių pasų panaudojimą, vizų sistemos ir muitinės modernizavimą, specialių tarnybų darbo optimizavimą, prekybos pervežimų saugumo užtikrinimą, veiksmus ypatingose situacijose. Užtikrinant nacionalinį saugumą, sienos turi atitolinti ten, iš kur gali kilti grėsmė. Todėl potencialių teroristų išaiškinimas turi įvykti jiems rezervuojant bilietą, neprileidžiant jų iki išvykimo punktų. Pernai Didžiojoje Britanijoje buvo įdiegtas „elektroninės sienos“ projekto pirmasis etapas, pavadintas „SEMAFOR“, kuriame informacija apie keleivius, įsigyjiančius lėktuvo bilietus buvo tikrinama iki bilieto išdavimo. „SEMAFOR“ sistema buvo sėkmingai išbandyta Hitrou aerouoste „Lufthansa“ kompanijos pagrindu. Šią patirtį planuojama išplėsti visoje Didžiosios Britanijos infrastruktūroje. Antrą „elektroninės sienos“ komponentą užtikrina projektas IRIS (Iris recognition imigration sistem).

Projekte įdiegta automatizuota technologija pagreitintam sienos kirtimui piliečiams, kurie iš anksto identifikuoti pagal akių rainelę ir priskirti nenusižengusiųjų įstatymams kategorijai. Užtikrinant konteinerių pervežimo saugumą, IBM siūlo technologiją TREC (Tamper-Resistant-Embedded Controllers) daviklių pagrindu, kurie signalizuoja apie nesankcionuotą priėjimą prie konteinerio turinio, apie jo buvimo vietą ir gabenimo sąlygų pasikeitimą. IBM nuomone, valstybinio ir privataus sektorių bendradarbiavimas gali sukurti naują valstybinių paslaugų modelį: kreditavimo organizacijos turi didelį pradinių duomenų kontrolės patirtį, finansų sektorius naudoja globalines mokėjimo sistemas, mažmeninės prekybos įstaigos turi šiuolaikines priemones informacijos analizei[22].

1.3. Šengeno informacinė sistema (SIS)

SIS samprata.

Šengeno informacinės sistemos tikslas yra labai aiškiai apibrėžiamas Šengeno konvencijos 93 straipsnyje: “Šengeno informacinės sistemos tikslas yra užtikrinti viešąją tvarką bei saugumą, taip pat užtikrinti valstybės saugumą ir šios konvencijos nuostatų taikymą laisvam asmenų judėjimui Susitariančiųjų šalių teritorijoje pasinaudojant šia sistema perduodama informacija”. Be to, 92.1 straipsnis detalizuoja sistemos paskirtį: “Šengeno informacinė sistema leidžia institucijoms, kurias paskiria Susitariančios šalys, naudojantis automatizuota paieška, priėti prie pranešimų apie asmenis ar daiktus, norint atlikti patikrinimus pasienyje ar kitas policijos ir muitinės kontrolės procedūras, atliekamas šalies viduje, atsižvelgiant į nacionalinės teisės normas ir esant vieningai pranešimų kategorijai, kuri nurodyta 96 straipsnyje, taip pat išduoti vizą, leidimus gyventi ir reglamentuoti užsieniečių padėtį, taikant šios konvencijos nuostatas dėl asmenų judėjimo” [1].

Šengeno informacinės sistemos struktūros pagrindinės dalys yra nurodytos Šengeno konvencijos 92.1 straipsnyje: “Susitariančios šalys sukuria ir išlaiko bendrą informacinę sistemą, į kurią įeina kiekvienos iš Susitariančiųjų šalių nacionalinė sekcija ir techninio aptarnavimo tarnyba”. Be to, 108.1-2 straipsnyje pasakyta, kad “kiekviena Susitariančioji šalis paskiria instituciją, kuriai teks didžiausia atsakomybė už Šengeno informacinės sistemos nacionalinę sekciją”. Ir kas svarbiausia struktūros požiūriu – kiekviena Susitariančioji šalis siunčia savo pranešimus vien tik per šią instituciją. Taigi struktūroje išskiriami trys pagrindiniai elementai, kurie įtakoja ir komunikaciją:

- kiekvienos Susitariančios šalies nacionalinė sekcija;
- bendra techninio aptarnavimo tarnyba;

- nacionalinė institucija, per kurią siunčiami nacionaliniai pranešimai ir kuri atsakinga už nacionalinę sekciją [2].

Kiekvienos Susitariančios šalies Šengeno informacinės sistemos nacionalinė sekcija yra unikali, nes sukurta atsižvelgiant į vietines sąlygas ir nacionalinę teisinę bazę atitinkančias nuostatas. Kiekvienos Susitariančios šalies nacionalinė sekcija angliškai vadinama National Schengen Information System, o dokumentuose bei literatūroje dažnai naudojamas trumpinys N.SIS. Antrasis elementas, apjungiantis Šengeno informacinės sistemos nacionalines sekcijas, yra techninio aptarnavimo tarnyba, kurią įkūrė ir išlaiko Susitariančios šalys. Pagal Šengeno konvencijos 92.3 straipsnį už šią tarnybą yra atsakinga Prancūzija, o jos buveinė yra Strasbūre. Iš tikrųjų ši techninio aptarnavimo tarnyba prižiūri Strasbūre esančią Šengeno informacinės sistemos centrinę duomenų bazę, kitaip dar vadinamą Centrinę Šengeno informacinę sistemą (dažnai naudojamas trumpinys C.SIS). Trečias struktūros elementas yra 108.2 straipsnyje minimos nacionalinės institucijos, per kurias yra siunčiami visi pranešimai. Šios nacionalinės institucijos yra vadinamos SIRENE biurais, kurių pagrindinis tikslas - keistis su pranešimais susijusia papildoma informacija ir užtikrinti siunčiamų pranešimų teisėtumą ir juose esančių duomenų kokybę.

Apibendrintą komunikacijos modelį visoje sistemoje galima apibūdinti taip: kompetentinga nacionalinė institucija parengia tam tikro tipo pranešimą, kurį įveda į savo Susitariančios šalies Šengeno informacinės sistemos nacionalinę sekciją (N.SIS). Prieš pranešimui patenkant į Šengeno informacinės sistemos centrinę duomenų bazę (C.SIS), jis yra patikrinamas nacionaliniame SIRENE biure, į kurį taip pat persiunčiama su pranešimu susijusi papildoma informacija. SIRENE biuras atlieka pranešimo patikrinimą, t.y. teisėtumą, atitikimą Šengeno konvencijos ir nacionalinės teisinės bazės nuostatoms, jei reikia, atlieka reikiamas konsultacijas su kitais SIRENE biurais, ir tik patvirtinus, kad nebėra jokių kliūčių, pranešimas persiunčiamas į centrinę duomenų bazę (C.SIS). Joje gautas pranešimas tuoj pat, taip vadinamu "online" režimu, automatiškai ir sinchroniškai persiunčiamas į kitas Šengeno informacinės sistemos nacionalines sekcijas, taip užtikrinant, kad tas pats pranešimas buvo išsiųstas visoms Susitariančioms šalims, įskaitant ir pranešimą išsiuntusią šalį, ir užtikrinant visų nacionalinių sekcijų duomenų identišumą [16].

Šengeno informacinės sistemos struktūra ir komunikacija joje įgyvendinama pagal žvaigždinį principą. Todėl bet kurioje Susitariančioje šalyje teisę daryti užklausas turintys kompetentingi pareigūnai pasinaudoję Šengeno informacinę sistemą mato tuos pačius duomenis apie paieškomą objektą. Tai svarbus tarptautinis bendradarbiavimo instrumentas, leidžiantis operatyviai ir efektyviai veikti didelėje Šengeno teritorijoje. Jo tikslas - užtikrinti Šengeno erdvės saugumą ir

tarptautinį tarpžinybinį komunikacijos kanalą, sudarytą iš trijų pagrindinių dalių: Šengeno informacinės sistemos nacionalinių sekcijų (N.SIS), techninio aptarnavimo tarnybos, arba centrinės duomenų bazės (C.SIS), bei nacionalinių SIRENE biurų.

Šengeno informacinė sistema pradėjo funkcionuoti 1995 metų kovo mėnesį. Ja naudotis pradėjo Vokietija, Prancūzija, Belgija, Nyderlandai, Liuksemburgas, Portugalija ir Ispanija. 1996 metų pabaigoje prie sistemos prisijungė Italija, Austrija ir Graikija, o 2001 metų kovo mėnesį - Danija, Švedija, Suomija, Norvegija ir Islandija. Iš viso Šengeno informacinė sistema dabartiniu metu naudojasi 15 šalių.

SIS duomenų kategorijos.

Šengeno informacinėje sistemoje keitimosi informacija pagrindą sudaro dvi pagrindinės duomenų kategorijos, sudarančios dvi individualias objektų grupes, kurių paieškos tikslų, o suradimo atveju ir tolesnių teisinių priemonių atžvilgiu, yra taikomos skirtingos teisinės nuostatos.

Šios duomenų kategorijos yra:

- asmenys;
- daiktai (plačiąja prasme).

Pranešimų apie asmenis tipai, esantys Šengeno informacinėje sistemoje, yra reglamentuojami konvencijos 95-99 straipsniuose, o pranešimai apie daiktus (plačiąja prasme) - šios konvencijos 99-100 straipsniuose. Nors minėtuose straipsniuose pateikiama daug informacijos, kuri leidžia paiešką Šengeno erdvėje, tačiau tai nereiškia, kad pačiame pranešime, esančiame Šengeno informacinėje sistemoje, leidžiama pateikti bet kokią, pareigūnų manymu reikalingą informaciją. Pačiuose pranešimuose gali būti pateikti tik riboti duomenys apie paieškos objektus. Šengeno konvencijos 94.3 straipsnyje pateikiamas reikalavimas, kokie duomenys gali būti įrašyti pranešimuose apie asmenis:

Yra draudžiama pranešti asmens duomenis, nurodytus Konvencijos dėl asmenų apsaugos ryšium su asmens duomenų automatizuotu tvarkymu (ETS Nr. 108) 6 straipsnio 1 sakinyje, t.y. asmens duomenis apie rasinę kilmę, politines pažiūras ir religinius bei kitus įsitikinimus. Be abejo, yra žymiai daugiau tvarkomos informacijos, susijusios su kiekvienu konkrečiu asmens paieškos atveju, tačiau tą papildomą informaciją tvarko taip vadinami SIRENE biurai, kurie pildo specialias anketas, skirtas konkrečiam tokios papildomos informacijos tipui, ir kurios yra prieinamos ribotam vartotojų skaičiui, iš esmės teisėsaugos institucijoms.

Duomenys pranešimuose apie daiktus Šengeno konvencijoje nėra reglamentuoti. Jų atžvilgiu yra priimti atskiri dokumentai, kurie laikomi konfidencialiais.

Informacijos į SIS įvedimo pagrindai.

Pranešimų tipai:

Pranešimai pagal 95 straipsnį yra susiję su asmenimis, kurie yra paieškomi ir juos siekiama suimti, turint tikslą juos išduoti kitai šaliai, ekstradicijos tikslu. Tokio tipo pranešimo įvedimas į Šengeno informacinę sistemą reikalauja dvejopų priemonių:

- informacijos apsikeitimo tarp Susitariančiųjų šalių prieš tokio pranešimo tipo įvedimą į Šengeno informacinę sistemą;
- informacijos apsikeitimo tarp Susitariančiųjų šalių tokio pranešimo tipo įvedimo į Šengeno informacinę sistemą metu.

Čia paminėtas informacijos apsikeitimas yra susijęs su Susitariančiųjų šalių nacionalinių teisinių bazių specifika. Pranešimą įvedanti Susitariančioji šalis iš anksto turi išsiaiškinti, ar kiekviena pranešimą gaunančių Susitariančiųjų šalių nacionalinė teisinė bazė leidžia tokį prašomą suėmimą. Jei ne, tai reikalingos konsultacijos su atitinkamomis Susitariančiomis šalimis.

Pranešimai pagal 96 straipsnį yra susiję su užsieniečiais, kuriems yra draudžiama įvažiuoti į Šengeno erdvę, kitaip tariant, jie yra “nepageidaujami asmenys”. Viena iš sąlygų, kad toks pranešimas apie užsienietį būtų įvestas į Šengeno informacinę sistemą ir kad galiotų visu Susitariančiųjų šalių teritorijoje, yra ta, kad toks užsienietis pirmiausiai turi būti įtrauktas į kurios nors Susitariančios šalies nacionalinį asmenų, kuriems draudžiama įvažiuoti į šalį, sąrašą. Į tokį sąrašą užsienietis įtraukiamas remiantis konkrečios Susitariančios šalies kompetentingos institucijos priimtu sprendimu, laikantis tos šalies nacionalinių įstatymų. Tokie sprendimai gali būti priimti, siekiant išvengti pavojų, kurie galėtų kilti valstybės viešajai tvarkai bei saugumui dėl užsieniečio buvimo toje Susitariančiojoje šalyje.

Pranešimai pagal 97 straipsnį yra susiję su asmenimis, kurie yra dingę be žinios ir siekiama išsiaiškinti jų buvimo vietą arba kurie turi būti laikinai saugomi policijos, siekiant užtikrinti jų pačių saugumą. Šio straipsnio pagrindu Šengeno informacinėje sistemoje įvedamuose pranešimuose esančius paieškos objektus galima suskirstyti į dvi grupes, būtent:

- nepilnamečius asmenis;
- pilnamečius asmenis.

Tokius pranešimus į Šengeno informacinę sistemą gali įvesti konkrečios Susitariančios šalies kompetentinga institucija arba, jei to prašo, atsakingas teismas.

Jei toks pranešimas susijęs su nepilnamečiais asmenimis, policijos įstaigos, sutikusios tokį asmenį, gali nutraukti nepilnamečio tolesnę kelionę, išvežti jį į saugią vietą (apsaugos tikslu) ir informuoti apie nepilnamečio buvimo vietą paieškos pranešimą išsiuntusią Susitariančią šalį. Tas pat yra taikoma ir pilnamečiams, kai Šengeno informacinėje sistemoje yra įvesti pranešimai apie jų dingimą be žinios ir kurie dėl negalios, pvz., psichinių, atminties sutrikimų ir pan., negali pasirūpinti savimi.

Pranešimai pagal 98 straipsnį yra susiję su asmenimis:

- kurie yra liudytojai baudžiamajame procese;
- kurie vykstančiame baudžiamajame procese turi stoti prieš teismą dėl nagrinėjamos baudžiamosios bylos, kad atsakytų už savo padarytas veikas, už kurias jie yra persekiojami teismo;
- kuriems turi būti pranešta apie nuosprendį arba turi būti įteiktas pranešimas, kad jie turi atvykti į bausmės atlikimo vietą.

Tokio tipo pranešimai įvedami į Šengeno informacinę sistemą, prašant atsakingoms teisėsaugos institucijoms, o paties pranešimo tikslas – nustatyti tokių asmenų nuolatinę ar laikiną gyvenamąją vietą, kad būtų įgyvendintos aukščiau paminėtos priemonės.

Pranešimai pagal 99 straipsnį yra susiję su dvejomis duomenų kategorijomis:

- asmenimis;
- transporto priemonėmis.

Pagrindinis šio pranešimo tipo tikslas – atlikti asmenų arba transporto priemonių slapta sekimą arba specialius patikrinimus. Toks pranešimas, laikantis nacionalinės teisinės bazės, gali būti įvestas į Šengeno informacinę sistemą, jei asmuo ar transporto priemonė yra persekiojami dėl ryšio su kriminaliniu nusikaltimu, jei asmuo gali kelti grėsmę valstybės saugumui, kad toks asmuo ketina atlikti ar atlieka daug ir ypač sunkių nusikaltimų, bei atsižvelgiant į asmens anksčiau įvykdytas baudžiamąsias veikas, kompetentingoms institucijoms suteikiama prielaida, kad jis ir ateityje įvykdys daug ir ypač sunkių nusikaltimų.

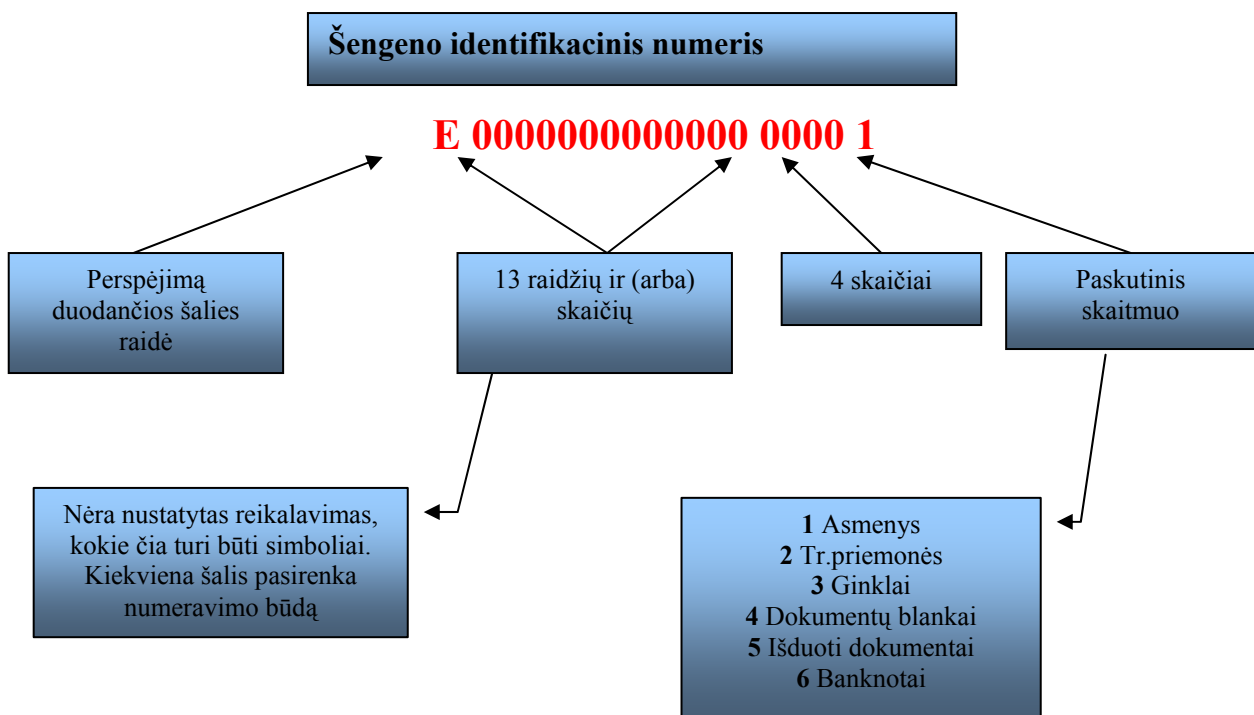
Slapto sekimo metu, atliekant pasienio, policijos ar muitinės patikrinimus šalies viduje, yra surenkama informacija.

Pranešimai pagal 100 straipsnį yra susiję tik su tam tikrų kategorijų pavogtais, pasisavintais ar dingusiais daiktais.

Perspėjimo struktūra.

Perspėjimo įrašą sudaro:

- Paskelbimo (Šengeno) numeris (žr. 1 pav.);
- Paskelbimo data (gali būti tik dabarties ar praeities data);
- Koregavimo data;
- Galiojimo data (automatiškai dedama sistemos pagal Konvenciją, galima pratęsti);
- Perspėjimo priežastis (pvz. 1 – ieškomas suimti);
- Kokių priemonių reikia imtis (pvz. 1 – sulaikyti, vadovaujantis nacionaliniais teisės aktais, 6 – nustatyti buvimo vietą);
- Identiškumo tipas (taikoma tik asmenims, reiškia tapatybės tikrumą: 1 – tapatybė patvirtinta; 2 – tapatybė nepatvirtinta; 3 – tapatybė pasisavinta).

1 pav. Paskelbimo (Šengeno) numeris

Duomenų apsauga.

Nagrinėjant duomenų apsaugą informacinėse sistemose aišku, kad kiekvienos apsaugos galutinis tikslas yra apsaugoti jos turinį, t.y. duomenis, nuo neteisėto panaudojimo, galinčio sukelti žalą.

Duomenų apsaugai taikomos įvairios priemonės: duomenų vartotojų grupės nustatymas, teisinis duomenų naudojimo reglamentavimas, duomenų naudojimo tikslų nustatymas, tiek fizinė, tiek techninė komunikacijos priemonių apsauga.

Asmens duomenų apsauga (ir apskritai duomenų apsauga) Šengeno informacinėje sistemoje yra ypatingai jautrus dalykas – tą įtakoja pačios informacinės sistemos mastas: ši sistema yra tarptautinė, ir ji - tarpvalstybinis tarpžinybinis komunikacijos kanalas, kuriame informacijos apsikeitimo tikslas yra viešosios tvarkos ir saugumo bei valstybės saugumo užtikrinimas Šengeno šalių teritorijoje, įgyvendinant laisvo žmonių judėjimo principą. Bet koks nekokybiškų duomenų įvedimas į Šengeno informacinę sistemą, neteisėtas informacijos panaudojimas ar jos neteisėtas pavišinimas gali sukelti žalą tiek pačiam asmeniui, tiek viešajai tvarkai ir saugumui. Teisinės asmens duomenų apsaugos ir konfidencialumo Šengeno informacinėje sistemoje reglamentavimo nuostatos pateikiamos Šengeno konvencijos 112-118 straipsniuose [3].

Kiekvieną Šengeno informacinę sistemą eksploatuoti pradėdanti Susitariančioji šalis savo nacionalinėje teisinėje bazėje privalo numatyti ne blogesnę asmens duomenų apsaugą, tvarkant tokius duomenis automatizuotu būdu, nei numatyta 1981 metų sausio 26 dienos Konvencijoje dėl asmenų apsaugos ryšium su asmens duomenų automatizuotu tvarkymu (ETS Nr. 108).

Konvencijoje pateikiami duomenų apsaugos principai, pagal kuriuos atitinkamos nuostatos, susijusius su asmens duomenų apsauga Šengeno informacinėje sistemoje įtrauktos ir į Šengeno konvencijos straipsnius. Pagrindiniai duomenims taikomi principai yra tokie:

- 1) duomenys gaunami ir tvarkomi sąžiningai ir teisėtai;
- 2) duomenys saugomi konkrečiam ir teisėtam tikslui ir nenaudojami kitu šiam tikslui prieštaraujančiu būdu;
- 3) duomenys turi būti tinkami, svarbūs, ne pernelyg didelės apimties, turi atitikti konkrečius tikslus;
- 4) tikslūs, prireikus papildomi nauja informacija;
- 5) laikomi tokio pavidalo, kad duomenų subjektų tapatybes būtų galima nustatyti ne ilgiau, nei tai yra reikalinga tam tikslui, dėl kurių duomenys buvo saugomi (ETS Nr.108 5 str.).

Taip pat automatizuotai kaupiamiems asmens duomenims apsaugoti turi būti imtasi tinkamų apsaugos priemonių, kurios neleisų jų netyčia ar neteisėtai sunaikinti, netyčia prarasti, neleistinais palikti juos prieinamus, keisti ar platinti (ETS Nr.108 7 str.).

Pirmiausia, turi būti užtikrinta pačių duomenų kokybė, ir už tai yra atsakinga ta Susitariančioji šalis, kuri tuos duomenis surinko ir jų pagrindu įvedė pranešimą Šengeno informacinėje sistemoje.

Antra, yra užtikrinamas duomenų teisėto panaudojimo tikslas, t.y. Susitariančios šalys gali naudoti Šengeno informacinėje sistemoje pagal 95-100 straipsnius įvestuose pranešimuose esančius duomenis tik pagal jų įvedimo tikslą (ŠK 101.2 ir 102 str.).

Trečia, kiekvienas pranešimas, įvedamas į Šengeno informacinę sistemą, gali sistemoje būti tik tam tikrą apibrėžtą laiką.

Ketvirta, siekiant užtikrinti teisėtą asmens duomenų tvarkymą Šengeno informacinėje sistemoje bei nustatyti, ar nėra pažeidžiamos asmens teisės, yra nustatomi kontrolės mechanizmai, t.y. kiekviena Susitariančioji šalis paskiria nacionalinę priežiūros instituciją, kurios pagrindinis tikslas - vykdyti nepriklausomą Šengeno informacinės sistemos nacionalinės sekcijos (N.SIS) duomenų kontrolę, laikantis nacionaline teisine baze (ŠK 114.1 str.). Techninio aptarnavimo tarnybai (C.SIS) kontroliuoti yra sukurta bendra priežiūros institucija (*angl.* Joint Supervisory Authority), kurią sudaro po du narius iš kiekvienos Susitariančios šalies nacionalinės priežiūros institucijos.

Penkta, kiekvienas asmuo turi teisę reikalauti patikrinti apie jį Šengeno informacinėje sistemoje esančius duomenis, taip pat jų panaudojimą. Tokia teisė įgyvendinama laikantis tos Susitariančios šalies nacionalinės teisinės bazės nuostatų, kai norima pasinaudoti tokia teise (ŠK 109.1 ir 114.2 str.).

Šešta, vienas iš pranešimo patekimo į Šengeno informacinę sistemą “filtrų” yra nacionaliniai SIRENE biurai, per kuriuos, remiantis Šengeno konvencijos 108 straipsniu, pranešimai iš Šengeno informacinės sistemos nacionalinės sekcijos (N.SIS) siunčiami į centrinę Šengeno informacinę sistemą (C.SIS). SIRENE biuruose atliekamas siunčiamų ir gaunamų pranešimų atitikimo Šengeno konvencijai ir apskritai nacionalinei teisinei bazei patikrinimas [18].

Septinta, yra užtikrinama, kad Susitariančiosios šalys registruotų vidutiniškai kas dešimtą asmens duomenų perdavimą Šengeno informacinėje sistemoje. Registracijos įrašai leidžia patikrinti asmens duomenų paieškos teisėtumą (ŠK 103 str.).

Lietuva, siekdama prisijungti prie Šengeno susitarimo, turės užtikrinti duomenų apsaugą ir konfidencialumą Šengeno informacinėje sistemoje.

Apibendrinant duomenų apsaugą ir konfidencialumą Šengeno informacinėje sistemoje, galima pabrėžti tokius pagrindinius su tuo susijusius principus, keliamus Šengeno konvencijoje:

- duomenys į Šengeno informacinę sistemą gali būti įvesti tik tiems tikslams, pagal kuriuos rengiami pranešimai, atitinkantys Šengeno konvencijos 95-100 straipsnius, o įvesti duomenys gali būti panaudoti tik tiems tikslams, kuriems jie buvo surinkti;
- pranešimuose, esančiuose Šengeno informacinėje sistemoje, gali būti tik tokios apimties duomenys, kurie nurodyti Šengeno konvencijos 94 straipsnyje; draudžiama tvarkyti duomenis, priklausančius taip vadinamai ypatingų duomenų grupei;
- nacionalinių kompetentingų institucijų, turinčių teisę įvesti duomenis ir daryti užklausas, paskyrimas; priėti prie duomenų galima tik tuomet, kai vykdoma teisinė užduotis ir yra aiškus duomenų tvarkymo tikslas;
- vidutiniškai kas dešimto asmens duomenų perdavimo registravimas teisėtumo patikrinimo tikslais;
- terminuotas pranešimų laikymas Šengeno informacinėje sistemoje; ištrynus juos iš Šengeno informacinės sistemos, tokių pranešimų dar papildomas saugojimas vienerius metus teisėtumo patikrinimo tikslais.

1.4. Biometrinių duomenų panaudojimas e. sienai tobulinti.

Poreikis tiksliai ir be dvejonų identifikuoti asmenį atsirado labai seniai. Teisė įeiti į pastatą, atidaryti spintą (seifą), paimti pinigus banke, kirsti valstybės sieną ir t.t. visada siejama su asmens tapatumu. Šis tapatumas turi būti kažkokiu būdu įrodytas (dokumentas, banko kortelė ir pan.). Biometrijos technologijos – tapatumo nustatymas pagal pirštų atspaudus, veido atvaizdą, ranką vis plačiau diegiamos į gyvenimą. Kadangi biometrinės charakteristikos unikalios kiekvienam žmogui ir jos negali būti pavogtos ar suklastotos. (žr. 2 pav.) Kalbant apie biometrinių duomenų panaudojimą reikia atsakyti į sekančius klausimus:

a). kas yra biometrija?

Biometrija – tai automatiniai žmogaus identifikavimo ir tapatumo patvirtinimo metodai, kurie remiasi žmogaus fiziologiniais bei elgesio duomenimis (charakteristikomis). Prie fiziologinių duomenų priskiriami: pirštų atspaudai, rankų forma, veido charakteristika, akies rainelė. Elgesio duomenys: parašo dinamika, balso tapatumas, mygtukų paspaudimo dinamika. Biometrija – unikalūs matuojamieji duomenys, kuriuos galima panaudoti automatinei identifikacijai arba verifikacijai. Terminas „automatinis“ reiškia, kad biometrinės technologijos gali atpažinti ar verifikuoti asmenį greitai t.y. realiuoju laiku. Identifikavimas biometrinių technologijų pagalba numato iš anksto įvesto biometrinio pavyzdžio palyginimą su turimais duomenimis [7].

b). identifikacija ar verifikacija?

Biometrijoje skiriami du tapatumo nustatymo metodai – **identifikacija ir verifikacija**. Identifikuojant informacinė sistema bando surasti, kam priklauso pateiktas pavyzdys, sulygindama su duomenų baze (**one-to-many**). Kai reikia nustatyti asmenį palikusi pėdsakus, pirštų atspaudus, atpažinti lavoną kalbame apie **identifikaciją**. Verifikacija – tai procesas, kurio metu biometrinė sistema bando patvirtinti asmens tapatybę sulygindama du pavydžius (**one-to-one**). Paprastai tariant identifikacijos procese sistema sulygina vieną pavyzdį su daugeliu klausdama „Kas jūs?“, o verifikacijos procese sulygina vieną su vienu klausdama „Ar jūs tas pats asmuo, kuriuo prisistatote?“

c). kaip tai veikia?

Visos biometrinės technologijos veikia praktiškai vienodai. Pirma, sistema išsaugo biometrinės charakteristikos pavyzdį (rašymo procesas). Įrašymo metu sistemos gali paprašyti kelių pavyzdžių tam, kad sukurti tikslesnį biometrinės charakteristikos vaizdą. Po to gauta informacija apdorojama ir paverčiama skaitmeniniu kodu. Be to, sistema gali atlikti papildomus veiksmus tam, kad priskirtų biometrinį pavyzdį asmeniui. Sakykime, asmens kodas (PIN) priskiriamas nustatytam pavyzdžiui. Visose sistemose sutapatinimas vyksta keturiomis stadijomis: Įrašymas – fiziologinis arba elgesio pavyzdys įrašomas sistemoje; Išskyrimas – unikali informacija išrašoma iš pavyzdžio ir sudaromas biometrinis pavyzdys; Sulyginimas – išsaugotas pavyzdys sulyginamas su pateiktu; Sprendimas – sistema sprendžia, ar sutampa pavyzdžiai.

d). biometrinės technologijos?

Žmogaus pirštų atspaudų piešiniai yra unikalūs. Pirštų atspaudų technologija yra populiariausia ir plačiausiai naudojama apsaugant kompiuterines sistemas nuo nepageidaujamo poveikio.

Biometriniai duomenys	Atpažinimas	Patikimumas	Pakartotinumumas	Panaudojimas
Rankų geometrija	Optiškai (IR)	Gerai	1:1000	Labai gerai
Pirštų geometrija	Optiškai (IR)	Gerai	1:1000	Labai gerai
Akies tinklelis	Optiškai (Laser)	Labai gerai	1:1 Milliono	nepatenkinamai
Akies rainelė	Optiškai	Labai gerai	1: 6 Millionų	nepatenkinamai
Rankų venų geometrija	Optiškai (IR)	Gerai	Nežinoma	Labai gerai
Parašas	Dinamiškai (Druck)	Nepatenkinamai	1:10000	Labai gerai
Balsas	Akustiškai	Nepatenkinamai	1:10000	Gerai
Veidas	Optiškai (IR)	Gerai	Nežinoma	Gerai
Pirštų atspaudai	Optiškai	Labai gerai	1:1 Milliono	Gerai

2 pav. Biometrinių duomenų charakteristika

1.5. Lietuvos Respublikos e. sienos kūrimas ES politikoje.

Pasienis – valstybės vizitinė kortelė. Jei jis sutvarkytas, tikėtina, kad tvarka ir valstybėje. Tokį įspūdį susidaro iš svetur atvykęs svečias, panašiai pagalvoja ir pro šalį važiuojantis turistai.

Kuriami svetingi ir saugūs Lietuvos pasienio ruožai.

Jau dvejus metus Lietuva kruopščiai rengiasi tapti pilnateise Šengeno erdvės nare. Vidines savo valstybės sienas privalome pertvarkyti taip, kad 691,8 km pasienis besiribojantis su Latvija ir Lenkija liktų tik žyma, informuojančia, jog toje vietoje baigiasi Lietuvos teritorija. Tiesa,

šiandieniniai pasienio kontrolės punktai tuose pasienio ruožuose turi būti pertvarkyti taip, kad nekeltų kliūčių autotransportui, tačiau esant reikalui juose tuoj pat būtų galima atkurti pasienio kontrolę [13].

2007-ųjų metų spalį, kai Europa laikrodžių rodykles suks viena valanda atgal, tikėtina, kad jos padangę nušvies išpūdingi fejerverkai. Kaip tik tąakt Šengeno erdvė padidės bemaž trečdaliu šiandieninės jos teritorijos. Lietuvos žemės lopinėlis - 65 tūkstančiai kvadratinų kilometrų – taip pat bus laisvo asmenų judėjimo teritorija. Tačiau tam, kad būtume pilnateisiai šventės dalyviai, privalome dar daug ką nuveikti.

Tuo tarpu Lietuvos (o tuo pačiu ir ES) išorines sienas, kurių ilgis 1042,8 km, privalome apsaugoti taip, kad svetingai nusiteikusiems į Europos Sąjungą atvykti svečiams būtų miela praeiti per pasienio kontrolės punktą, o piktų kėslų turintiems – neįmanoma.

„Sureguliuoti visus sienos apsaugos ir kontrolės dalykus nėra lengva, šis procesas reikalauja daug darbo ir pinigų, o užtikrinti išorinių ES sienų kontrolę yra nepaprastai svarbu, nes stiprėja tarptautinis terorizmas, rafinuotesni tampa tarptautinio nusikalstamumo metodai, pro sieną bando prasmukti nelegalūs imigrantai, gabenama kontrabanda“, - sakė Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministras Gintaras Furmanavičius.

2005 m. balandžio 28 dieną Norvegijos sostinės priemiestyje Asker darbą pradėjo pirmasis Europos simpoziumas „e-NOID“, skirtas biometrinių technologijų naudojimui. Simpoziume dalyvauja Belgijos, Danijos, Estijos, Suomijos, Prancūzijos, Vokietijos, Latvijos, Lietuvos, Norvegijos, Portugalijos, Švedijos ir Jungtinės Karalystės atstovai. Biometrinių duomenų naudojimas tapo ypač reikšmingas po 2001 metų rugsėjo 11 dienos tragedijos JAV. Šiuo metu daugelyje Europos valstybių vykdomi prioritetiniai projektai, kuriais siekiama įtvirtinti el. dokumentų naudojimą (pasas, liudijimas ir t. t.), kuriuose būtų įdiegti dokumento savininko biometriniai duomenys. Tai užtikrina aukšto lygio dokumentų apsaugą: jo negalima padirbti, neteisėtai panaudoti. Simpoziume dalyvavo ir Lietuvos atstovai: Užsienio reikalų, Vidaus reikalų ministerijų specialistai bei UAB SSC (Skaitmeninio sertifikavimo centras) direktorius.

Biometriniai duomenys e. dokumentuose naudojami drauge su skaitmeniniu sertifikatu, todėl UAB SSC domina sertifikatų suderinamumo su biometrine informacija klausimai įvairiose informacinėse sistemose ir mūsų šalyje, ir visoje Europoje [17].

E. dokumentų diegimo problema yra kompleksinė. Šio dalyko sėkmė priklausys nuo to, kaip sugebės bendradarbiauti ir vienas kitą palaikyti valstybinis sektorius bei privatus verslas. UAB SSC specializuojasi teikdama skaitmeninių sertifikatų paslaugas. Ši bendrovė yra pirma kvalifikuota

tokio pobūdžio paslaugų teikėja. Įmonė ne tik teikia skaitmeninių sertifikatų paslaugas, bet ir konsultuoja, tiekia specializuotą programinę įrangą, skirtą pasirašyti ir patikrinti e. dokumentus. 2005 m. sausio 27 d. UAB SSC pateikė Informacinės visuomenės plėtros komitetui prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės (IVPK) paraišką įregistruoti įmonę kvalifikuotus sertifikatus sudarančiu sertifikavimo paslaugų teikėju.

Po išsamaus įmonės patikrinimo kovo 1 d. komitetas įregistravo UAB SSC kvalifikuotus sertifikatus sudarančiu sertifikavimo paslaugų teikėja. Pagal ES ir Lietuvos įstatymus skaitmeninio sertifikavimo paslaugas gali teikti kiekvienas, tačiau patikimus sertifikatus išduoda tik įmonė, turinti kvalifikuoto paslaugų teikėjo statusą.

Lietuvoje apsilankė Europos Sąjungos (ES) operatyvaus bendradarbiavimo prie ES valstybių narių išorės sienų valdymo agentūros (FRONTEX) vadovas Ilkka Laitinenas (Ilka Laitinenas). 2003 - iųjų spalį, Sevilijoje įvykusio ES viršūnių susitikimo metu, buvo pritarta FRONTEX agentūros įkūrimui, jos steigimo oficialūs dokumentai pasirašyti 2004 metų spalį. Pernai, institucijos vadovu paskyrus Suomijos pasiūlytą kandidatą I.Laitinena, aktyvią veiklą pradėjusi agentūra padeda valstybėms narėms efektyviau atlikti jų sienų apsaugos funkciją [14].

I.Laitinenas lankėsi VSAT Štabe Vilniuje kur susipažino su Lietuvos sienos apsaugos tarnybos organizacine struktūra, veiklos rezultatais (tarp jų ir saugant išorines ES sienas) šalies pasieniečių darbo prioritetais. I.Laitinenas ir S.Stripeika pasirašė FRONTEX ir Lietuvos VSAT partnerystės deklaraciją, kuri tapo oficialiu pagrindu agentūrai Lietuvoje organizuoti įvairaus pobūdžio ir lygio mokymosi bei kvalifikacijos kėlimo kursus Lietuvos pasieniečiams. ES valstybių vidaus reikalų ministrams sutarus, šios agentūros centrinė būstinė yra Varšuvoje.

Pagrindiniai agentūros veiklos tikslai yra koordinuoti valstybių ES narių bendradarbiavimą išorinių sienų valdymo srityje, padėti valstybėms narėms mokyti pasieniečius, kelti jų kvalifikaciją, taip pat nustatyti bendrus mokymo reikalavimus.

Agentūra taip pat atlieka rizikos analizę, stebi su išorinių sienų kontrole susijusių mokslinių tyrimų plėtrą. Tarp FRONTEX užduočių yra ir pagalba valstybėms ES narėms tais atvejais, kai prie bendrijos išorinių sienų reikia operatyvios ir techninės paramos, kai reikia organizuoti bendras nelegalių imigrantų gražinimo operacijas.

2. UŽSIENIO VALSTYBIŲ IR LIETUVOS RESPUBLIKOS PATIRTIS ELEKTRONINIŲ PASLAUGŲ TAIKYMO SRITYJE

2.1. Elektroninių viešųjų paslaugų samprata.

Elektroninė viešoji paslauga – teisės aktais nustatyta duomenų, informacijos bei dokumentų teikimo ar gavimo tvarka, kurios procedūros atliekamos asmens buvimo vietoje bei jo pageidavimu, skaitmeniniu pavidalu, nuotoliniu būdu per Internetą ar (ir) kitomis telekomunikacijų priemonėmis ir apima visą gyventojų ar verslo subjekto bendravimą su viešojo administravimo subjektais, jo poreikius tenkinančias įvairias procedūras ir gauti informaciją [9].

Naujos informacinės technologijos suteikia gerą progą lengvesniam priėjimui prie vertingos visuomeninio sektoriaus informacijos ir efektyvesniam jos panaudojimui. Vyriausybės turėtų perorganizuoti senąsias visuomeninio sektoriaus institucijas ir užtikrinti greitesnių, pasiekiamų internetu viešųjų paslaugų atsiradimą. Tai lemtų efektyvumo padidėjimą, sumažintų administravimo išlaidas, pagreitintų administracinius procesus. Tai būtų naudinga kaip ir piliečiams, taip ir verslininkams.

Galimybė gauti internetu informaciją elektronine forma labai prisidėtų prie greitesnio informacijos pateikimo visuomenei. Administravimo institucijos kviečiamos kuo greičiau adaptuotis prie naujų darbo metodų ir pradėti aktyviau įsisavinti elektroninę komunikavimo erdvę, įskaitant ir partnerystę su privačiu sektoriumi. Tačiau šie pasikeitimai administracijų viduje apima didelius pokyčius, kuriuos bus sudėtinga valdyti ir realizuoti. Be to, skirtingos interneto galimybės atskirose šalyse apribojo europinių įstaigų vystymąsi. Padaryta išvada, kad reikia iš esmės gerinti priėjimą prie visuomeninio sektoriaus informacijos, jos paskirstymą ir panaudojimą Europoje. Todėl pirmas eEuropos iniciatyvos tikslas buvo įvertinti, kaip lengvai piliečiai gali prieiti prie pagrindinės visuomeninių institucijų informacijos, padėti atsirasti glaudesnei sąveikai tarp piliečių ir vyriausybės.

Pagrindinis viešųjų elektroninių paslaugų teikimo tikslas paprastai yra siekis pagerinti trijų pagrindinių šalių - gyventojų, verslo įmonių ir vyriausybės - poreikių tenkinimą bei supaprastinti jų tarpusavio bendravimą ir komunikavimą [10].

Remiantis „Elektroninės valdžios koncepcijos įgyvendinimo priemonių plano pakeitimo projektu“. Viešosios paslaugos, numatytos pagal Europos Sąjungos programinius dokumentus yra šios :

I. Gyventojams: Pajamų deklaravimas (turto, pajamų). Laisvų darbo vietų (iš jų ir valstybės tarnyboje) paieška. Socialinės išmokos ir kompensacijos (bedarbio pašalpos, kompensacijos už vaistus, stipendijos, pašalpos daugiavaikėms šeimoms). Asmens dokumentai (pasai, asmens tapatybės kortelės, vairuotojų pažymėjimai, autorių teisių apsauga). Transporto priemonių registravimas. Leidimai statyti pastatus. Pranešimai policijai. Leidinių, publikacijų paieška viešosiose bibliotekose. Gimimo ir mirties liudijimai. Gyvenamosios vietos deklaracijos. Interaktyvios gydytojų konsultacijos ir registracija poliklinikose; 12. Paraiškos (mokyti universitete, kelti kvalifikaciją).

II. Verslo subjektams: 1. Įmonių mokesčiai. 2. Pridėtinės vertės mokestis (PVM). 3. Naujų įmonių registravimas. 4. Duomenų teikimas Statistikos departamentui prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. 5. Viešieji pirkimai. 6. Socialinės išmokos darbuotojams. 7. Muitinės deklaracijos. 8. Leidimai, kuriuos reikia derinti su aplinkos apsaugos tarnybomis.

Dažniausiai naudojamas elektroninių viešųjų paslaugų teikimo skirstymas į etapus, atspindinčius elektroninių viešųjų paslaugų teikimo lygį, apima jau anksčiau minėtas fazes: informacija; interaktyvumas; dviejų krypčių interaktyvumas; transakcijos. Pirmajame etape elektroniniu būdu tik pateikiama informacija. Antrajame etape vartotojui suteikiamos jau platesnės galimybės – pavyzdžiui, jis internetu gali parsisiųsti elektronines formas, tačiau jas užpildęs turi pateikti tradiciniais būdais: paštu, faksu, asmeniškai, pan. Trečiajame etape elektroniniu būdu galima ne tik gauti formas, bet ir pateikti užpildytas paraiškas, informaciją, pan. institucijoms. Ketvirtoji stadija jau reiškia pilną aptarnavimą, apimantį formų pateikimą ir apmokėjimą, jeigu reikalinga.

2.2. Elektroninės viešosios paslaugos ir jų poreikis Lietuvoje.

Lietuvoje, kaip ir visame pasaulyje, vyksta permainos: sparčiai keičiasi valstybės valdymo metodai, verslo organizavimas, visuomenės veiklos ir gyvenimo poreikiai. Plečiasi informacijos technologijų kūrimo ir taikymo veikla. Atsiranda naujų komunikavimo, elektroninio viešojo administravimo, darbo, mokymosi ir kultūros plėtros galimybių. Didelę reikšmę įgyja žinios apie šalies gyventojus, įmones, turtą, gamtą, veiklą. Tampa svarbus gebėjimas naudotis informacijos technologijų teikiamomis galimybėmis ir gauti tikslią bei išsamią informaciją apie dominančius objektus.

Perkeliant viešąsias paslaugas į aukštesnę 3-ią ar 4-ą viešųjų paslaugų perkėlimo į internetą brandos lygmenį, reikia išspręsti fizinių ir juridinių asmenų identifikavimo ir tapatybės nustatymo valstybės informacinėse sistemose problemą bei pertvarkyti viešojo administravimo ryšius. Tai numatyta Viešojo administravimo plėtros iki 2010 metų strategijoje. Tikimasi, kad, teikiant viešąsias paslaugas, informacinių ir ryšių technologijų panaudojimas leis sutaupyti iki 20 proc. institucijų lėšų, skirtų viešųjų paslaugų teikimui organizuoti.

Pagrindinis viešųjų elektroninių paslaugų teikimo tikslas paprastai yra siekis pagerinti trijų pagrindinių šalių - gyventojų, verslo įmonių ir vyriausybės - poreikių tenkinimą bei supaprastinti jų tarpusavio bendravimą ir komunikavimą.

Diegiant elektronines paslaugas, valstybės institucijoms tenka spręsti ir iškylančias problemas, kurios dažniausiai susiję su technologinėmis, finansinėmis ir žinių kliūtimis. Pačių institucijų teigimu, pagrindinės technologinės kliūtys susiję su nepakankamai sparčiu, stabilium internetu ryšiu, būtinybe keisti jau turimą programinę ir kompiuterinę įrangą, programinės įrangos nesuderinamumu, nepakankamomis technologinėmis žiniomis. Aktualus ir finansavimo klausimas: reikalingos lėšos tiek diegiant ir tobulinant elektronines paslaugas, tiek jas reklamuojant visuomenei, kadangi neretai esamų paslaugų klientų ratas gerokai siauresnis, nei galėtų būti, dėl nepakankamo informuotumo apie naujai atsiradusias galimybes. Be to, problemų kyla ir dėl institucijų atstovų nepakankamų žinių elektroninių paslaugų teikimo srityje, kadangi būtent jie turi išskirti poreikius ir numatyti, kokios paslaugos bus teikiamos.

Lietuva tapo ES nare. Daugelis mūsų teisės aktų harmonizuojami su ES teise. Negalima atskirti ir viešojo administravimo. Todėl atsirado būtinybė jį tobulinti. „Į daugelį dalykų teko pažvelgti ne tik lietuvių, bet ir europiečių žvilgsniu. Siekiama, kad viešasis administravimas kiekvienoje ES šalyje nebūtų skirtingas, o viešosios paslaugos būtų teikiamos vienodai. Juk nepriklausomai nuo to, kurioje mes gyvename, deklaruojame mokesčius, registruojame automobilius, stojame į aukštąsias mokyklas ir pan. Lietuvos siekis: 90 proc. viešųjų paslaugų – į elektroninę erdvę [11].

Lietuva sieks, kad į elektroninę erdvę iki 2008 metų būtų perkelta 90 proc. valstybės institucijų teikiamų pagrindinių viešųjų paslaugų. Tai numatyta Vidaus reikalų ministerijos (VRM) naujai parengtame ir Vyriausybei tvirtinti pateiktame Elektroninės valdžios koncepcijos įgyvendinimo priemonių plane 2006-2008 metams.

Plane yra pateiktas viešųjų paslaugų, kurias siekiama perkelti į elektroninę terpę, sąrašas, sudarytas atsižvelgiant į Europos Sąjungos programinius dokumentus, jame taip pat nurodytos ir

kitos Lietuvos institucijų administruojamos ir į elektroninę terpę planuojamos perkelti viešosios paslaugos. Taip pat nurodytos už šių paslaugų administravimą atsakingos Lietuvos institucijos, viešųjų paslaugų perkėlimo į elektroninę terpę brandos lygiai, terminai bei laukiami rezultatai. Minėtam planui įgyvendinti bus pasitelkiamos nacionalinės bei Struktūrinių fondų lėšos.

Šiuo metu Lietuvoje geriausiai išvystytos elektroninės viešosios paslaugos yra susijusios su gyventojų ir juridinių asmenų mokesčių deklaravimu, valstybinio socialinio draudimo įmokomis, muitinės deklaracijų ir statistinių duomenų pateikimu, įdarbinimu, viešųjų bibliotekų teikiamos paslaugos.

Bendrovės „TNS Gallup Lietuva“ atlikto tyrimo duomenimis, 2005 m. gegužės mėn. pagrindinių viešųjų paslaugų perkėlimo į elektroninę terpę lygis Lietuvoje siekė 64,65 proc. (2004 m. – 49,17 proc.).

Analogiškas rodiklis Europos Sąjungoje (įskaitant Norvegiją, Islandiją ir Šveicariją) siekė 65 proc. (10-ye naujų Europos Sąjungos valstybių narių – 53 proc., 15-oje senųjų Europos Sąjungos valstybių narių – 72 proc.). Pirmaujančios (daugiau nei 80 proc.) ES valstybės narės – Švedija, Austrija, Jungtinė Karalystė, Airija, Suomija ir Danija.

Europos Komisijos 2005 m. gruodžio mėnesį pristatytoje informacinės visuomenės įvertinimo ataskaitoje, parengtoje įvertinus „elektroninės Europos 2005“ iniciatyvos įgyvendinimą, Lietuva užima 13 vietą tarp visų Europos Sąjungos šalių pagal pagrindinių viešųjų paslaugų pasiekiamumą internetu.

Verslui skirtos paslaugos Lietuvoje į internetą perkeliamos sparčiau, negu paslaugos, skirtos gyventojams. Verslui skirtų paslaugų perkėlimo į internetą brandos lygis 2005 m. gegužės mėn. siekė 76,14 proc. (2004 m. – 59,70 proc.), o gyventojams - 56,6 proc. (2004 m. – 43,63 proc.). („TNS Gallup Lietuva“, 2005 m. gegužės mėn.). Verslininkai e-valdžios paslaugomis naudojami ypač aktyviai. Remiantis minėta ataskaita, tarp ES šalių užimame 5 vietą pagal verslo subjektų naudojamą viešosiomis paslaugomis.

Nuolat didėja interneto vartotojų skaičius.

Svarbu ne tik kurti skaitmeninį turinį bei plėtoti viešąsias paslaugas, ypač svarbu užtikrinti galimybes visiems Lietuvos gyventojams jomis pasinaudoti. Pastaruoju metu kompiuterių ir interneto naudojimo apimtis Lietuvoje didėja sparčiai. 2003 metais 20,6 proc. respondentų naudojami internetu, 2004 metais – 28,9 proc., 2005 metų balandžio duomenimis – 30,9 proc. 2005 m. balandžio mėnesio duomenimis, 44 proc. interneto vartotojų Lietuvoje yra nors kartą internetu kreipęsi į viešojo administravimo (valstybines) institucijas (t.y. lankęsi jų interneto svetainėse):

ieškojo reikalingos administracinės informacijos, taip pat pildė formas ar atliko procedūras internetu, siuntė elektroninius laiškus, kreipėsi į atsakingus valstybės tarnautojus.

Lietuvai, kaip ir daugeliui naujų Europos Sąjungos valstybių, interneto prieigos klausimas vis dar labai aktualus. Lietuvos veiksmus, skatinant naudotis kompiuteriais ir internetu, galima suskirstyti į dvi kryptis: interneto prieigos užtikrinimą ir mokymo organizavimą. Vidaus reikalų ministerija, integruodama privataus verslo, centrinės ir vietinės valdžios ir užsienio fondų resursus, siekia, kad interneto plėtra visoje Lietuvos teritorijoje pasiektų Europos Sąjungos interneto skverbties vidurkį.

Šiam tikslui pasiekti kuriamas integruotas viešųjų interneto prieigos centrų tinklas, ypač daug dėmesio skiriant kaimiškosioms vietovėms. Iki 2005 m. pabaigos įsteigta per 500 viešųjų interneto prieigos centrų, o 2007-2008 metais bus įgyvendintas LR Vyriausybės programos uždavinys – įsteigti Lietuvoje 1000 tokių interneto centrų. Kad visi Lietuvos gyventojai įgytų reikiamų žinių ir įgūdžių, kaip naudotis informacinėmis technologijomis ir telekomunikacijomis, įgyvendinama Visuotinio kompiuterinio raštingumo programa, patvirtinta LR Vyriausybės nutarimu.

2004-2006 m. informacinės visuomenės plėtros projektams numatyta skirti daugiau nei 217 mln. litų iš Europos regioninės plėtros fondo ir bendrojo nacionalinio finansavimo lėšų, kurios bus įsisavinamos iki 2008 m. pabaigos. Daugiau nei 126 mln. litų planuojama skirti elektroninės valdžios ir elektroninių paslaugų projektams, per 84 mln. litų - elektroninės infrastruktūros projektams ir beveik 7 mln. litų skiriama paramai projektams parengti.

Įgyvendinus Elektroninės valdžios koncepcijos įgyvendinimo priemonių planą, bus nustatyti aiškūs įpareigojimai institucijoms perkelti jų administruojamas viešąsias paslaugas į elektroninę terpę. Tikimasi, kad e-valdžios rodikliai Lietuvoje padidės ir priartės prie Europos Sąjungos šalių narių, pirmaujančių šioje srityje: Švedijos, Jungtinės Karalystės, Airijos, Suomijos ir Danijos.

Pasiekus, kad iki 2008 m. 90 proc. pagrindinių viešųjų paslaugų mūsų šalyje būtų teikiamos naudojant informacines ir ryšių technologijas, pagerės tiek verslininkų, tiek ir privačių asmenų gyvenimo kokybė, nes gaudami viešąsias paslaugas informacinių technologijų pagalba, žmonės sutaupys daug laiko ir lėšų.

2.3. E. valdžios paslaugų prieinamumas Europos Sąjungos šalyse.

Europos Komisijos penktojo kasmetinio tyrimo e.valdžios paslaugų Europoje duomenimis, šiuo metu virš 90 proc. viešajam sektoriui, atstovaujančių institucijų turi pastovią prieigą internete, ir 40 proc. pagrindinio viešojo sektoriaus paslaugų yra pilnai veikiančios. Tinkamumo ir prieinamumo kriterijai rodo, jog ES naujosios Šalys Narės yra tokia lygyje, kuriame senosios 15 ES Šalių Narių buvo prieš dvejus metus. Dabar svarbu užtikrinti, kad e.valdžios paslaugos būtų naudojamos plačiai ir ekstensyviai, siekiant maksimalaus efektyvumo verslui bei piliečiams.

Tyrimo metu buvo išnagrinėta 14000 interneto svetainių 28 šalyse (25 ES Šalys Narės bei Norvegija, Islandija ir Šveicarija). Naudojamas metodas apibrėžė paslaugų vertinimo kriterijus, išdėstant juos nuo paprastos pristatomosios informacijos interneto svetainėje iki pilnai interaktyvių paslaugų [10].

Tyrimas parodė, kad pagrindinių viešųjų paslaugų perkėlimo į elektroninę terpę lygis aukščiausias yra Švedijoje (89 proc.). Septyniose Europos šalyse – Švedijoje, Austrijoje, Jungtinėje Karalystėje, Airijoje, Suomijoje, Norvegijoje ir Danijoje viešųjų paslaugų perkėlimo į elektroninę terpę lygis viršijo 80 proc. Tik keturiose šalyse šis rodiklis nepasiekė 50 proc.

Dešimt naujųjų ES Šalių Narių yra vertinimo skalės antrojoje pusėje. Šiuo metu naujųjų ES Šalių Narių vystymasis e.valdžios paslaugų srityje yra tokia lygyje, kuriame senosios 15 ES šalių buvo prieš dvejus metus, taigi pastebimas ryškus progresas.

Atlikto tyrimo duomenimis, Lietuvoje pagrindinių viešųjų paslaugų perkėlimo į internetą rodiklis siekia 59 proc. Šiuo rodikliu Lietuva gana ženkliai lenkia artimiausias kaimynes Latviją ir Lenkiją bei Vidurio Europos šalis (Čekiją, Vengriją, Slovakiją).

Šiuo metu Europos Sąjungos šalyse visiškai interaktyvių viešųjų paslaugų lygis (apimančių pilną paslaugos gavimo ciklą nuo užsakymo iki įvykdymo, pvz., užsakyto dokumento pristatymo) kiek žemesnis ir vidutiniškai siekia 40 proc. Geriausiai išvystytos pilną paslaugos gavimo ciklą apimančios paslaugos Švedijoje (74 proc.), Austrijoje (72 proc.) ir Suomijoje (67 proc.). Pagal šį rodiklį Lietuva užima septynioliktą vietą iš 28 ir kartu su Malta bei Portugalija priartėjo prie ES vidurkio - 40 proc.

Tyrimo išvadose teigiama, jog ateityje tolesnis progresas pareikalaus nustatyti aiškias ir veiksmingas sąsajas tarp paslaugų prieigos ir procedūrų, kuriomis vadovaujantis teikiamos paslaugos.

3. E.PASLAUGŲ, TEIKIAMŲ PASIENYJE, TYRIMO ANALIZĖ

3.1.Tyrimo metodologija

Tyrimo objektas: e. paslaugos teikiamos Valstybės sienos apsaugos sistemoje.

Tyrimo tikslas: palyginti užsienio valstybių bei Lietuvos Respublikos pasienio apsaugos e.paslaugas.

Siekiant nurodyto tikslo, **iškeltas uždavinys**, išanalizuoti teikiamos informacijos patikimumą, reikalingumą bei pateikti pasiūlymus dėl efektyvesnio taikymo Lietuvoje.

Lyginant pasienio apsaugos teikiamą informaciją, buvo išanalizuoti užsienio šalių - <http://www.cbsa-asfc.gc.ca/eservices/menu> (Kanada), <http://www.wsdot.wa.gov/traffic/border/> (JAV) pasienio tarnybų portalai, bei Lietuvos respublikos Valstybės sienos apsaugos tarnybos portalas (www.pasienis.lt). Teikiama informacija buvo analizuojama atkreipiant dėmesį į pagrindinius prioritetus:

- informacijos prieinamumas;
- informacijos patikimumas (informacijos atnaujinimas);
- informacijos reikalingumas.

Analizuojant užsienio šalių bei Lietuvos Respublikos pasienio apsaugos portalus buvo rastos nuorodos „e. paslaugos“.

E. paslaugos pavadinimas	JAV	Kanada	Lietuva
„Eilės pasienyje“	teikiama	teikiama	teikiama
„El. Paštas“	užsakoma	užsakoma	užsakoma
„Reikalinga informacija sienos kirtimui“	teikiama	teikiama	teikiama
Klausimai–atsakymai	yra	yra	yra

3. pav. Užsienio šalių bei Lietuvos Respublikos teikiamų pasienyje e. paslaugų lentelė.

Galima teigti kad, e. paslaugų skyriuje teikiama informacija pakankamai aiški, kai kuriose valstybėse, pvz. JAV, informacija skirstoma į poskyrius: keliautojams, verslininkams, krovinių vežėjams ir pan. Išanalizuosime smulkiau kiekvienos valstybės pasienio apsaugos teikiamas e. paslaugas.

3.2. Kanados pasienio e-paslaugos.

Atidarant Kanados pasienio tarnybos tinklapio elektroninių paslaugų nuorodą, matome siūlomas elektronines paslaugas:

- importuotojams ir eksportuotojams;
- keliautojams;
- elektroninis paštas (naujienu priregistravimas).

Importuotojai ir eksportuotojai gali rasti bendrą informaciją, elektronines paslaugas duomenų tvarkymui (muitinė), bei konkrečią informaciją importuotojams ir eksportuotojams [20].

Siūlomo elektroninio pašto pagalba galima užsakyti naujienas apie muitinės darbo pasikeitimus, gauti informaciją, skirtą mažoms ir vidutinio dydžio įmonėms, informaciją apie įstatymų pasikeitimus. Taip pat elektroninio pašto pagalba gaunama informacija apie esminių naujienu paskelbimą portale.

Elektroninio pašto skiltis suteikia galimybę susipažinti su dažnai užduodamais klausimais bei pateikti klausimą ir gauti atsakymą.

Išsamiau panagrinėsime e. paslaugas, siūlomas keliautojams, kertantiems sieną.

Keliautojai, kertantys sieną, gali kreiptis į informacijos banką, norėdami gauti atsakymus dėl pasienio tarnybos vykdomos veiklos. Informacija klientams teikiama kaip esant Kanadoje, taip ir už jos ribų.

Elektroniniu būdu teikiama bendra informacija keliautojams, atvykstantiems asmeniniu lėktuvu, laivu. Pateikiama informacija kaip greičiau kirsti sieną, panaudojant naujausias programas (NEXUS, CANPASS).

NEXUS ir CANPASS programų pagalba supaprastinama sienų kirtimo tvarka. Keliaujantys, užsiregistravę online režimu, gauna leidimą atvykti į šalį be papildomų patikrinimų.

Kanados pasienio tarnybos tinklapio elektroninių paslaugų skyriuje taip pat teikiama išsami informacija:

- pirmą kartą atvykstantiems į Kanadą;
- atvykstantiems mokytis;

- atvykstantiems dirbti;
- grįžtantiems gyventi į Kanadą.

Viena iš reikalingiausių elektroninių paslaugų – „eilės pasienyje“ (Žr. 4 pav.)

Customs Office	Commercial Flow		Travellers Flow	
	Canada bound	U.S. bound	Canada bound	U.S. bound
All times local.				
St. Stephen St. Stephen, NB / Calais, ME Last updated: 2006-11-17 19:43 AST	No delay	No delay	No delay	No delay
Woodstock Road Belleville, NB / Houlton, ME Last updated: 2006-11-17 17:52 AST	No delay	No delay	No delay	No delay
Rock Island Stanstead, QC / Derby Line, VT Last updated: 2006-11-17 18:59 EST	No delay	No delay	No delay	No delay
St-Armand/Philipsburg St. Armand, QC / Highgate Springs, VT Last updated: 2006-11-17 18:58 EST	No delay	No delay	10 minutes	10 minutes
St-Bernard-de-Lacolle Lacolle, QC / Champlain, NY Last updated: 2006-11-17 18:59 EST	No delay	10 minutes	No delay	No delay
Cornwall Cornwall, ON / Rooseveltown, NY Last updated: 2006-11-17 18:50 EST	No delay	No delay	No delay	No delay
Thousand Island Bridge Lansdowne, ON / Alexandria Bay, NY Last updated: 2006-11-17 18:15 EST	10 minutes	No delay	No delay	No delay
Queenston-Lewiston Bridge Queenston, ON / Lewiston, NY Last updated: 2006-11-17 18:58 EST	No delay	No delay	No delay	No delay

4 pav. Eilės pasienyje (Kanada)

Paveikslas pateikia prognozuojamą laukimo laiką kertant Kanados sieną. Tai yra, per kurį laiką keliautojas pasieks pirmą pasienio kontrolės punktą. Lentelėje pateikiama informacija keliaujantiems lengvuoju bei komerciniu (kroviniu) transportu.

Informacija atnaujinama kas valandą, jei yra pasikeitimų – kas dešimt minučių. Lentelėje matome sienos kirtimo punkto pavadinimą bei informacijos atnaujinimo laiką.

Jeigu lentelėje pateikiama informacija, kad tam tikrame sienos kirtimo punkte eilių nėra, pasienio tarnybos aptarnavimo standartas numato dešimties minučių laukimo periodą pirmadieniais-ketvirtadieniais, ir dvidešimties minučių penktadieniais- sekmadieniais bei švenčių dienomis.

Neprognozuojamų pasikeitimų atvejais siūloma tikslinti informaciją kitose nurodytose tinklapyje nuorodose (Pateiktos 9 papildomos nuorodos).

3.3. JAV pasienio portalo e-paslaugos.

Amerikos valstijų Muitinės ir sienos apsaugos tinklapis siūlo daug įvairios informacijos, naujienų, pasienio saugumo, importo, eksporto, kelionių bei karjeros klausimais. Priklausomai nuo informacijos poreikio, kertantis sieną gali pasinaudoti reikalinga nuoroda [21].

Naujienų skyrius pateikia keliautojams naujausią informaciją muitinės bei sienos apsaugos klausimais.

Skyrius „sienos saugumas“ susideda iš nuorodų:

- saugios sienos iniciatyva;
- antiteroristinė iniciatyva;
- pasienio patrulis;
- oro ir jūros patruliai;
- tarptautinis uostų saugumas.

Skyriuje „importas eksportas“ galima gauti informaciją apie brokerių valdybą, krovinių kontrolę, taip pat teikiama informacija krovinių gabentojams, skelbimai dėl prekybos, tarptautiniai susitarimai ir t.t.

Skyriuje „keliautojams“ pateiktos nuorodos:

- „perspėjimai keliaujantiems“

Čia pateikiama informacija apie galimus pavojus kelionės metu. Pvz. Apie paukščių gripą, teroristų išpuolių atvejus, apie veterinarijos tarnybos reikalavimus ir pan.

- „JAV piliečiams“

Informacija apie naujus dokumentus, reikalingus keliautojams įvažiuojantiems į šalį bei vykstantiems į užsienį. Pateikiami atmintinė atvykstantiems į šalį, reikalavimai vykstantiems į Meksiką, patarimai vykstantiems į užsienį. Taip pat pateikiamas muitų deklaracijos pavyzdys bei kita informacija.

- „Ne JAV piliečiams“

Informuoja apie naujus dokumentus, reikalingus keliautojams. Supažindina su reikalavimais, procedūromis bei formomis, reikalingomis atvykimui į JAV, taip pat su vizų politika.

- „muitinės informacija“

Pateikia reikalavimus prekėms, leidžiamoms įvežti/išvežti, bei pristato sąrašą uždraustų prekių.

- „Programos NEXUS ir US VISIT“

Teikia informacija apie US VISIT ir NEXUS programų privalumus bei jų galimybes. Programos skirtos pagreitintam ir saugiam sienos kirtimui.

- „Eilės oro uoste ir pasienyje“

Perspėja keliautojus apie laukimo laiką, per kuri jie pasieks pasienio kontrolės postą. (Žr.5 pav.)

Port Name <i>Crossing Name</i>	Commercial Vehicles				Passenger Vehicles		
	HOURS	Max Lns	STANDARD	FAST	Max Lns	STANDARD	SENTRI
Andrade	6am-10pm 11/17/2006	1	Lanes Closed	No traffic	2	At 3pm PST 1.00 hrs delay 2 lanes open	No traffic
Brownsville B&M	24 hrs/day 11/17/2006	0	No traffic	No traffic	4	At 6pm CST 3 min delay 4 lanes open	No traffic
Brownsville Gateway	24 hrs/day 11/17/2006	0	No traffic	No traffic	5	At 6pm CST 20 min delay 4 lanes open	No traffic
Brownsville Los Indios	6am- Midnight 11/17/2006	4	At 6pm CST no delay 1 lanes open	Lanes Closed	4	At 6pm CST 10 min delay 2 lanes open	No traffic
Brownsville Veterans International	6am- Midnight 11/17/2006	4	At 6pm CST 20 min delay 3 lanes open	At 6pm CST no delay 1 lanes open	4	At 6pm CST 45 min delay 3 lanes open	At 6pm CST no delay 1 lanes open

5 pav. Eilės pasienyje (JAV)

Norintiems gauti smulkesnę informaciją apie eiles pasienio postuose tinklapis siūlo akivaizdžią medžiagą, kuri gaunama prisijungiant online režime.

Internetiniame puslapyje rodomas tam tikros sienos atkarpos žemėlapis, kuriame pavaizduoti pasienio kontrolės postai bei privažiavimo prie jų keliai. (Žr. 6 pav.)

6 pav. Pasienio kontrolės postai bei privažiavimo prie jų keliai

Sienos atkarpos žemėlapyje taip pat matome ženklais pažymėtas vaizdo kamerų išdėstymo vietas. Kelio atkarpa žymima atitinkama spalva, priklausomai nuo judėjimo intensyvumo.

Paspaudus vaizdo kameros sutartinį ženklą žemėlapyje, matome privažiavimo prie pasienio kontrolės punkto kelio atkarpos vaizdą. (Žr. 7 pav.)

7 pav. Privažiavimo prie pasienio kontrolės punkto kelio atkarpos vaizdas

Papildomai tinklapis pateikia sienos atkarpos pasienio kontrolės punktų lentelę, kurioje rodomas laukimo laikas per kurį bus pasiektas pasienio kontrolės punktas. (Žr. 8 pav.)

ESTIMATED NON-COMMERCIAL BORDER CROSSING DELAYS		
	PEACE ARCH CROSSING	N/A
	PACIFIC CROSSING	10 MIN
	EASTBOUND 8TH AVENUE	5 MIN
Updated: 2006/12/19 12:31:01		
<small>copyright © 2004 Province of British Columbia</small>		

8 pav. Laukimo laikas pasienio kontrolės punktuose

3.4. Lietuvos pasienio portalo e-paslaugos.

Lietuvos Respublikos Valstybės sienos apsaugos tarnybos portalo e. paslaugų nuorodoje teikiama informacija [19]:

- užsisakykite naujienas;
- eilės pasienyje;
- klausiate- atsakome.

Smulkiau išanalizuosime kiekvieną iš pateiktų nuorodų:

Užsisakykite naujienas – norint reguliariai gauti Valstybės sienos apsaugos tarnybos platinamus pranešimus spaudai ir kitą informaciją būtina užpildyti atsiradusį neužpildytą elektroninio laiško blanką. Po sėkmingos registracijos, į paštą automatiškai bus siunčiamos naujienos.

Eilės pasienyje – e. paslauga pateikia Valstybės sienos apsaugos tarnybos prognozuojamą automobilių laukimo laiką Lietuvos pasienio kontrolės punktuose. Lentelėje informacija suskirstyta pagal sienų su Baltarusija, Lenkija, Rusija, Latvija kirtimo pasienio kontrolės punktus. Lentelėje pateikti duomenys apie lengvųjų ir krovininių automobilių eiles pasienio kontrolės punktuose. Informacija atnaujinama 2 kartus per parą – 8 ir 15 valandą. Puslapyje pateikta nuoroda – „archyvas“, kuriame sukaupta informacija apie automobilių eiles pasienyje per paskutines 10 dienų.

Nuorodoje „Klausiate- atsakome“ galima gauti atsakymą į pateiktą klausimą.

Apbendrinamas norėčiau atkreipti dėmesį į pagrindinius prioritetus:

- informacijos prieinamumas – visų minėtų valstybių pasienio apsaugos portaluose teikiama informacija yra viešo pobūdžio, kiekvienas norintis gali ją gauti.
- Informacijos patikimumas- teikiama dvejopo pobūdžio informacija:
 - 1.) JAV portale „Eilės pasienyje“ informacija teikiama online režimu, t.y. pastoviai atnaujinama.
 - 2.) Lietuvos Valstybės sienos apsaugos tarnybos portale „Eilės pasienyje“ teikiama informacija tik planuojamo pobūdžio, t.y. atnaujinant nuspėjama kiek apytiksliai laiko reikės laukti pasienio kontrolės punkte.
- Informacijos reikalingumas - keliautojas, turintis patikimą informaciją dėl eilių pasienyje, gali įvertinti (numatyti) reikalingą laiką sienai kirsti, bei atitinkamai patobulinti (apskaičiuoti) išvykimo laiką.

Pasienio portalu e.paslaugų teikimas leidžia keliautojams gauti informaciją 24 valandas per parą 7 dienas per savaitę.

IŠVADOS

Išanalizavęs užsienio šalių patirtį kuriant e. sienos politiką, darbo autorius išskiria sekančias pagrindines vystymosi kryptis:

1. Pasisienio apsaugos gerinimas, išsaugojant pusiausvyrą tarp saugumo stiprinimo ir atvykstančiųjų bei išvykstančiųjų kelionės procedūrų palengvinimo, panaudojant tobuliausias technologijas.
2. Bendrų standartų vykdymas, leidžiantis sukurti ypač saugius kelionės dokumentus (elektroniniai pasai, paso kortelės ir pan.), įdiegiant naujausius technologinius laimėjimus asmeniui apsaugoti ir pagreitinantis saugias keliones, kertant tarptautines sienas.
3. Biometrinių technologijų – automatinių žmogaus identifikavimo ir tapatumo patvirtinimo metodų - tobulinimas.
4. Kuriant e. sieną atsižvelgti į keliautojų, dažnai kertančių sienas patogumą ir poreikius. Problemos sprendimo būdas – greito patikrinimo programų (FAST, NEKSUS, SENTRI) įdiegimas.
5. Šengeno informacinės sistemos panaudojimas, kuriant Lietuvos Respublikos e.sieną, užtikrinant viešąją tvarką bei saugumą, automatizuotos paieškos diegimas, atliekant patikrinimus pasienyje.
6. Europos Sąjungos elektroninės sienos, kaip priemonės kovojant su nelegalia migracija tobulinimas, atkreipiant dėmesį į pagrindinius programinius strateginius prioritetus - bendradarbiavimą su trečiosiomis šalimis, tolesnį išorinių sienų stiprinimą, kovą su žmonių prekyba, deportavimo politiką, pasikeitimą informacija.
7. Lietuvos Respublikos Valstybės sienos apsaugos tarnybos teikiamų e. paslaugų tobulinimas, atsižvelgiant į užsienio valstybių teikiamų e. paslaugų pasienyje patirtį.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas nustatantis taisyklių, reglamentuojančių asmenų judėjimą per sienas, Bendrijos kodeksą (Šengeno sienų kodeksas) (EB Nr.562/2006)// http://www.migracija.lt/MD/TeisesA/esteisakt/judejimas/l_10520060413lt00010032.pdf; prisijungimo laikas: 2006-09-10.
2. Tarybos reglamentas dėl antros kartos Šengeno informacinės sistemos (SIS II) kūrimo (EB Nr. 2424/2001)// <http://www.migracija.lt/MD/TeisesA/esteisakt/sengenas/2424-2001.htm>; prisijungimo laikas: 2006-10-01.
3. Naujoji Šengeno informacinė sistema, paslaugų direktyva// http://www.europarl.europa.eu/news/public/focus_page/008-12346-296-10-43-901-20061106FCS12345-23-10-2006-2006/default_p001c001_lt.htm; prisijungimo laikas: 2006-10-30.
4. Kungys R. Šengeno informacinės sistemos apžvalga. Vilnius, 2003
5. Valackienė A. Sociologinis tyrimas.- Kaunas: Technologija, 2004
6. Petrauskas R. Informacinės visuomenės politika ir teisė// <http://www.infovi.vu.lt/kursai/IVPT/IVPT-isklotine.htm>; prisijungimo laikas: 2006-09-10.
7. Biometriniai duomenys ir skaitmeninis sertifikatas – neatskiriami// <http://www.bs2.lt/default2.asp?DL=L&TopicID=204&ArticlesID=7794&Page=2&PagePage=1&NewsTXT>; prisijungimo laikas: 2006-10-10.
8. Europarlamentarai ragina stiprinti kovą su prekyba žmonėmis// http://www.europarl.europa.eu/news/expert/infopress_page/019-12660-317-11-46-902-20061113IPR12547-13-11-2006-2006-false/default_lt.htm; prisijungimo laikas: 2006-11-30.
9. E-valdžia – įrankis, tarnaujantis žmogui// <http://www.vrm.lt/index.php?id=633>; prisijungimo laikas: 2006-09-15.
10. E. valdžios paslaugos prieinamos beveik visose Europos Sąjungos šalyse// <http://www.elektronika.lt/news/theme/232/1315/>; prisijungimo laikas: 2006-09-14.
11. Elektroninės viešosios paslaugos Lietuvoje// <http://www.ivpk.lt/main-aktual.php?cat=61&gr=1&n=11>; prisijungimo laikas: 2006-09-30.
12. Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės// <http://www.ivpk.lt/main.php?cat=60>; prisijungimo laikas: 2006-05-10.

13. Kuriami svetingi ir saugūs Lietuvos pasienio ruožai//<http://www.vrm.lt/index.php?id=644>; prisijungimo laikas: 2006-11-15.
14. Lietuvoje lankysis ES valstybių išorės sienų valdymo agentūros vadovas//<http://www.euro.lt/showitems.php?TopMenuID=1&MenuItemID=180&LangID=1&ItemID=5452>; prisijungimo laikas: 2006-10-28.
15. Nelegali migracija: būtina glaudī partnerystė//http://www.europarl.europa.eu/news/public/story_page/018-9892-184-07-27-902-20060717STO09891-2006-03-07-2006/default_lt.htm; prisijungimo laikas: 2006-05-30.
16. Naujajai Šengeno informacinei sistemai – teisinis pagrindas//http://www.europarl.europa.eu/news/expert/briefing_page/11416-291-10-42-20061005BRI11415-18-10-2006-2006/default_p001c011_lt.htm; prisijungimo laikas: 2006-10-25.
17. Siekiame būti saugūs ir svetingi// <http://www.vrm.lt/index.php?id=702>; prisijungimo laikas: 2006-09-15.
18. Šengeno susitarimas// <http://www.ada.lt/index.php?action=page&lng=lt&id=273>; prisijungimo laikas: 2006-09-30.
19. Lietuvos Respublikos Valstybės sienos apsaugos tarnyba// <http://www.pasienis.lt>; prisijungimo laikas: 2006-10-30.
20. Canada Border Services Agency// <http://www.cbsa-asfc.gc.ca/eservices/menu-e.html>; prisijungimo laikas: 2006-10-30.
21. Washington State department of Transportation// <http://www.wsdot.wa.gov/traffic/border/>; prisijungimo laikas: 2006-10-30.
22. Британское правительство намерено потратить миллионы фунтов на ведение электронного реестра пассажиров, въезжающих и выезжающих из страны// http://news.bbc.co.uk/hi/russian/uk/newsid_3699000/3699000.stm; prisijungimo laikas: 2006-09-30.
23. Госдепартамент и Министерство внутренней безопасности США обобщают инициативу по охране границ// <http://usinfo.state.gov/russian/Archive/2006/Jan/17-128219.html>; prisijungimo laikas: 2006-09-10.
24. Как считают в ИВМ, в аэропорту ловить террористов уже поздно// <http://www.osp.ru/text/302/371185/>; prisijungimo laikas: 2006-10-30.

25. Политика ЕС по борьбе с нелегальной иммиграцией//

<http://soderkoping.org.ua/page10779.html>; prisijungimo laikas: 2006-09-30.

26. Посол США в Молдове Майкл Д. Кэрби: мы с удовольствием будем сотрудничать с Молдовой в проектах информационного развития//

http://www.mdi.gov.md/news_dit_ru/67587/; prisijungimo laikas: 2006-11-01.

SANTRAUKA

Darbo tema „e.valdžios taikymas valstybės sienos apsaugoje“, tikslas - ištirti elektroninės valdžios politiką, užtikrinant sienų saugumą, apibūdinti elektroninių viešųjų paslaugų panaudojimo galimybes, išanalizuoti kitų šalių teikiamas e. paslaugas pasienyje, pateikiant pasiūlymus dėl efektyvesnio taikymo Lietuvoje.

Raktiniai žodžiai: elektroninė valdžia, viešosios paslaugos, e.siena, sienų saugumas, Šengeno informacinė sistema (SIS), nelegali migracija, pasienio e.paslaugos.

Šiame darbe autorius atliko užsienio valstybių ir Lietuvos Respublikos elektroninės sienos taikymo ypatumų, užtikrinant sienos saugumą, analizę, išnagrinėjo pagrindines vystymosi kryptis elektroninės sienos kūrimo taikomas užsienio valstybėse. Darbe detaliai apibendrinta Šengeno informacinė sistema (SIS), išanalizuoti informacijos įvedimo į SIS pagrindai.

Europos Sąjungos elektroninė siena apibendrinama kaip priemonė kovojant su nelegalia migracija. Išdėstyti programiniai strateginiai prioritetai, būtent: bendradarbiavimas su trečiosiomis šalimis, tolesnis išorinių sienų stiprinimas, kova su žmonių prekyba, deportavimo politika, pasikeitimo informacija gerinimas. Darbe autorius nagrinėja elektroninės sienos įdiegimo ypatumus Didžiojoje Britanijoje, Lietuvos Respublikos elektroninės sienos kūrimą ES kontekste, pateikia užsienio valstybių (Kanados, JAV) bei Lietuvos Respublikos teikiamų elektroninių paslaugų pasienyje analizę.

Darbo autorius pasinaudodamas loginiu-analitiniu metodu pateikia išvadas.

SUMMARY

The subject of the work is “E-government usage in the defense of the state”, it aims to analyze electronic government politics in defense of state borders and describes the usage opportunities of the public electronic border area services in other countries with making suggestions for better usage in Lithuania.

Keywords: electronic government, public services, e. border, border safety, Schengens informational system (SIS), illegal migration, e-border services.

An author makes an analysis of e-border usage (which ensures border’s safety) in the foreign countries and Lithuania and also looks into its main directions of the development put into practice in other countries. The paper describes in detail the Schengens informational system (SIS) and analyses the basics of information entering into SIS.

The EU e-border is described as a mean to fight illegal migration. The work shows the main program strategic priorities like collaboration with third countries, strengthen of the external borders, fight with human selling, departure politics, improving of the informational exchanges. Author analyses e-border’s installation peculiarities in The United Kingdom, Lithuanian e-border creation in the contexts of the EU and also shows the results of an analysis of the foreign countries (Canada, USA) and Lithuanian e-border services.

In the end of the paper author make the conclusions.